

ഭാരതത്തിന്റെ ആദ്ധ്യാത്മികജ്ഞാനവും സാംസ്കാരികപൈതൃകവും പരിപോഷിപ്പിക്കുകയും പ്രചരിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്ന മഹദ്ഗ്രന്ഥങ്ങൾ, അവയുടെ മൂല്യവും വ്യക്തതയും ഒട്ടും ചോർന്നുപോകാതെതന്നെ, നൂതന സാങ്കേതികവിദ്യ ഉപയോഗിച്ച് പരിരക്ഷിക്കുകയും ജിജ്ഞാസുകൾക്ക് സൗജന്യമായി പകർന്നുകൊടുക്കുകയും ചെയ്യുക എന്ന ശ്രേയസ് ഫൗണ്ടേഷന്റെ ലക്ഷ്യ സാക്ഷാത്കാരമാണ് ശ്രേയസ് ഓൺലൈൻ ഡിജിറ്റൽ ലൈബ്രറി.

ഗ്രന്ഥശാലകളുടെയും ആദ്ധ്യാത്മിക പ്രസ്ഥാനങ്ങളുടെയും വ്യക്തികളുടെയും സഹകരണത്തോടെ കോർത്തിണക്കിയിരിക്കുന്ന ഈ ഓൺലൈൻ ലൈബ്രറിയിൽ അപൂർവ്വങ്ങളായ വിശിഷ്ടഗ്രന്ഥങ്ങൾ സ്കാൻ ചെയ്ത് മികവാർന്ന ചെറിയ പി ഡി എഫ് ഫയലുകളായി ലഭ്യമാക്കിയിരിക്കുന്നു. ഇവ കമ്പ്യൂട്ടറിലോ പ്രിന്റ് ചെയ്തോ എളുപ്പത്തിൽ വായിക്കാവുന്നതാണ്.

ശ്രേയസ് ഓൺലൈൻ ഡിജിറ്റൽ ലൈബ്രറിയിൽ ലഭ്യമായ ഗ്രന്ഥങ്ങൾ വ്യക്തിപരമായ ആവശ്യങ്ങൾക്കുവേണ്ടി സൗജന്യമായി ഉപയോഗിക്കാവുന്നതാണ്. എന്നാൽ വാണിജ്യപരവും മറ്റുമായ കാര്യങ്ങൾക്കായി ഇവ ദുരുപയോഗം ചെയ്യുന്നത് തീർച്ചയായും അനുവദനീയമല്ല.

ഈ ഗ്രന്ഥശേഖരത്തിന് മുതൽക്കൂട്ടായ ഈ പുണ്യഗ്രന്ഥത്തിന്റെ രചയിതാവിനും പ്രകാശകർക്കും നന്ദി രേഖപ്പെടുത്തുന്നു.

ശ്രേയസ് ഓൺലൈൻ ഡിജിറ്റൽ ലൈബ്രറിയെക്കുറിച്ചും ശ്രേയസ് ഫൗണ്ടേഷനെക്കുറിച്ചും കൂടുതൽ വിവരങ്ങൾ അറിയാനും പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ പങ്കാളിയാകാനും ശ്രേയസ് വെബ്സൈറ്റ് സന്ദർശിക്കുക.

മഹർഷി
ദയാനന്ദ സരസ്വതിയുടെ

ആത്മകഥ

ആത്മകഥ

2

മഹർഷി ദയാനന്ദസരസ്വതി

ആത്മകഥ

മഹർഷി ദയാനന്ദസരസ്വതി

തർജ്ജമ

നരേന്ദ്രഭൂഷൺ

നിത്യഭാരതി ബുക്സ്

ചെന്നൈ

രണ്ടു രൂപ

(Malayalam)

Autobiography

ATMAKATHA

Author

Maharshi Dayananda Saraswati

Translator

Acharya Narendra Bhooshan

Publishers:

Nitya Bharathi Books

Chengannur-689 121, Kerala

First Edition

October 1989

Printed at

A. B. Press, Chengannur

Price Rs. 2.00

M/I/X/ 89

© Publishers

കുറിപ്പ്

മഹദ്വിദ്യാനന്ദസരസ്വതി ആത്മകഥ ഏഴുതി സ്വയം പ്രസാധനം ചെയ്തിട്ടില്ല. 1872-ൽ പുണെയിലെ പ്രഭാഷണങ്ങൾ കഴിഞ്ഞു 1873-ൽ ബോംബേ ക്ലാക്കഡ് വാഡിയിൽ ആയുസമാജം സ്ഥാപിച്ചു. അപ്പോൾ പലരുടെയും ആഗ്രഹപ്രകാരം സ്വജീവിതത്തെപ്പറ്റി 1875-ൽ ഒരു പ്രഭാഷണം ചെയ്തു. അത് മറാഠിയിൽ പ്രസാധനം ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. മഹദ്വിദ്യുടെ നിദ്ദേശപ്രകാരം മറാഠിയിൽ നിന്ന് ഹിന്ദിയിലേക്ക് പണ്ഡിറ്റ് ഗണേശ് രാമചന്ദ്ര, ശ്രീനിവാസ എന്നിവർ തർജ്ജമ ചെയ്തു. 1879-ൽ കേണൽ ആൽകോട്ട് സ്വാമിയെ കണ്ടപ്പോൾ ആത്മകഥ ഏഴുതാൻ പ്രവർത്തിച്ചു. അങ്ങനെ ഏഴുതിയത് 1880 നവംബറിലെയോ ഡിസംബറിലെയോ 'തിയോസഫിസ്റ്റ്' മാസികയിൽ പ്രകാശനം ചെയ്തു. ഭാഷ സ്വാമിയുടെതന്നെ ആയിരുന്നു. പിന്നീട് പണ്ഡിറ്റ് ഗോവുളത്ത് ഇവയെല്ലാം ഒത്തുനോക്കി ഒരു പതിപ്പ് തയ്യാറാക്കി ലാഹോറിൽ നിന്ന് 1919നും മുൻപ് പ്രസിദ്ധീകരിച്ചു. ഇതിന്റെ 6-ാം പതിപ്പാണ് (മേയ് 1959) ഈ തർജ്ജമയ്ക്ക് ഉപയോഗിച്ചത്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ 106-ാം നിർവ്വാണ ദിനമായ 1989 ദീപാവലി നാളിൽ ഇത് പ്രസാധനം ചെയ്യാൻ കഴിഞ്ഞതിൽ സംതൃപ്തിയോടെ,

നരേന്ദ്രഭൂഷൺ

മഹദ്വിദ്യാനന്ദ ഭവനം

ചെങ്ങന്നൂർ—28. 10. 89

സമുപ്തം

വേദാധികാരനിരൂപണം
ത്തിന്റെ കർത്താവായ

വിദ്യാധിരാജ
ചട്ടമ്പി സ്വാമികൾക്കു്.

൧൨൩

മഹർഷി ദയാനന്ദന്റെ ആത്മകഥ

ഓ. വിശ്വാനി ദേവ സവിതർവ്വിതാനി
പരാസുവ യശഃഭൂ. തന്ന ആസുവ.

സ്വാമി ദയാനന്ദസരസ്വതി എന്ന ഞാൻ
സ്വന്തം ജന്മചരിത്രം എഴുതുന്നു.

ബ്രാഹ്മണനാണ് നിങ്ങളുടെ ഞങ്ങൾ എങ്ങനെയറിയ
മെന്നുമോട് പലരും ചോദിക്കാറുണ്ട്. ഇഷ്ടമിത്രങ്ങളെയോ
ഉറബന്ധുക്കളെയോ എഴുത്തു വരുത്തുകയോ, അങ്ങനെ
തെളിയിക്കുന്നവരെ പരിചയപ്പെടുത്തുകയോ ചെയ്യാനും
അവർ പറയുന്നു. ഇതുകൊണ്ടാണ് ഞാൻ എന്റെ വൃത്താന്തം
പറയുന്നത്.

ഗുജറാത്തിൽ മറ്റു പ്രദേശങ്ങളെക്കാൾ ലൗകികമോഹ
മുണ്ട്. ഇഷ്ടമിത്രങ്ങളെയോ ഉറബന്ധുക്കളെയോ പരിചയ
പ്പെടുത്തിയാലോ, അവരുമായി എഴുത്തുകയോ നടത്തിയാലോ
എന്നെ അത് വല്ലാതെ ബാധിക്കും. ഞാൻ വിട്ടൊഴിഞ്ഞ
ബാധകൾ വീണ്ടും എന്റെ പിൻപേ കൂടും. ഇക്കാരണത്താ
ലാണ് എഴുത്തുകൂടും മറ്റും വരുത്താൻ യത്നിക്കാത്തത്.

ഞാൻ ഇവിടെ വന്നനാൾ മുതൽ, എൻ്റെ അച്ഛൻ്റെയും കലത്തിൻ്റെയും പേരും സ്ഥലവും മറ്റും പറയാൻ വിസമ്മതിക്കുന്നത് എൻ്റെ കർത്തവ്യം അവനുവദിക്കുകയാൽ ആണ്. എൻ്റെ ബന്ധുക്കളൊരുകിലും എന്നെ പരിചയപ്പെട്ടാൽ അവർ എന്നെപ്പറ്റി അന്വേഷിക്കാൻ തുടങ്ങും. അങ്ങനെ മൂന്നാലുപേർ വന്നുകൂടിയാൽ അവരോടൊപ്പം വീട്ടിൽ പോകേണ്ടി വരില്ലേ? അതിനർത്ഥം ഉടനടി ഞാൻ വീട്ടുകാരനായെന്നും തുടന്ന് ഗൃഹസ്ഥനാവുകയെന്നുമല്ലേ? പിന്നെ വീട്ടുകാരെ ശുശ്രൂഷിക്കയും സേവിക്കയും കടമയാവും. ഞാൻ ആ മോഹവലയിൽ വീഴും. ഞാനേറെടുത്തതും എൻ്റെ ജീവിതം അപ്പിച്ചിട്ടുള്ളതും സർവ്വസമുദ്ധാരണമെന്ന ഉത്തമകർമ്മത്തിനാണ്. അതിന് ജീവാപ്പണം ചെയ്യാൻ എന്നിരിക്കട്ടെ ആലോചിക്കാനില്ല എൻ്റെ ജീവിതത്തിനു വില കല്പിക്കാതെ, എൻ്റെതെല്ലാം അപ്പിച്ചിട്ടുള്ളതും അതിനാണ്. അതെൻ്റെ ആദർശമാണ്. അതായത് എൻ്റെ ദേശത്തിൻ്റെ സമുദ്ധാരണവും ധർമ്മപ്രചാരണവും നടന്നില്ലെങ്കിൽ ദേശം പഴയപടി അന്ധകാരത്തിലാണ്ടു കിടക്കുമെന്നതോന്നൽ എന്നിരിക്കട്ടെ.

വിക്രമാബ്ദം 1881 (ക്രി: 1824)ൽ ദക്ഷിണഗുജറാത്തിൽ കറിയവാഡിലെ മജോകായിൽ മോർവീരാജ്യത്തിൽ ഒരു ഔദീച്യബ്രാഹ്മണകുലത്തിലാണ് ഞാൻ ജനിച്ചത്. ഔദീച്യബ്രാഹ്മണർ സാമവേദികളാണെങ്കിലും ഞാൻ വളരെ പരിശ്രമിച്ച് ശുക്തയജുർവേദം അഭ്യസിച്ചു.

1886ൽ അഞ്ചാംവയസ്സിൽ ദേവനാഗരി അക്ഷരം പഠിക്കാൻ തുടങ്ങി. കലരിതീയനുസരിച്ച് മാതാപിതാക്കളുടെ മറ്റും എന്നിക്ക് ശിക്ഷണം നല്കിപ്പോന്നു. പല ധർമ്മശാസ്ത്രാദി ഗ്രന്ഥങ്ങളിലെ ശ്ലോകങ്ങളും സൂത്രങ്ങളും മറ്റും കാണാപ്പാഠം പഠിച്ചു.

1889ൽ എട്ടാംവയസ്സിൽ ഉപനയനം കഴിഞ്ഞ്, ഗായത്രി സന്ധ്യാവന്ദനക്രിയകൾ തുടങ്ങിയവ പഠിച്ചു. യജുർവേദം

സംഹിതാപാഠം ആരംഭിച്ചു തുടക്കത്തിൽ ത്രയാധ്യായം പഠിപ്പിച്ചു. ആ വർഷം എന്നിക്കൊരു സന്യാസി ഉണ്ടായി. എന്റെ കടുംബം ശൈവമായിരുന്നതിനാൽ അതിൽപ്പെടുന്ന പലതും പഠിക്കാനും ഇട വന്നു.

പിതാവും മറ്റും മണ്ണുകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ ശിവലിംഗം പൂജിക്കാൻ എന്നോട് പറയുമായിരുന്നു. അതിരാവിലേ ഇവൻ ഭക്ഷണം കഴിക്കുമെന്ന് അമ്മ അവരോട് പറയും. പിന്നെ പൂജ കഴിച്ചുകൂടാ. പൂജ നിശ്ചയമായും ചെയ്യണം, അതു് കലധർമ്മമാണ് എന്ന് അച്ഛൻ നിർബ്ബന്ധിക്കും.

അല്പം വ്യാകരണവും, വേദപാഠവും മാത്രമാണ് അന്നെന്നെ പഠിപ്പിച്ചിരുന്നത്. അച്ഛൻ എന്നെ വല്ല ക്ഷേത്രങ്ങളിലോ സഹുത്തുകളുടെ വീട്ടിലോ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോകുമായിരുന്നു. അവടെയെല്ലാം ശിവപൂജാമാഹാത്മ്യമാണ് എല്ലാവരും പറഞ്ഞിരുന്നത്.

പതിനാലു വയസ്സായപ്പോഴേക്കും യജുർവ്വേദം മുഴുവനും മറ്റു ചില വേദഭാഗങ്ങളും സിദ്ധശ്രവം തുടങ്ങിയ ചെറുവ്യാകരണഗ്രന്ഥങ്ങളും ഞാൻ ഹൃദിസ്ഥമാക്കി.

(1895) ശിവപുരാണകഥാഖ്യാനം നടന്നിരുന്ന സ്ഥലങ്ങളിൽ അച്ഛൻ എന്നെ കൊണ്ടുപോയി അടുത്തിരുത്തി കഥ കേൾപ്പിക്കുമായിരുന്നു. വീട്ടിൽദാരിദ്ര്യമൊന്നും ഇല്ലായിരുന്നു. കൃഷിയും പണമിടപാടുകളുംകൊണ്ടു് സമൃദ്ധമായി കാര്യങ്ങൾ നടന്നിരുന്നു. അച്ഛൻ അമ്മയുടെ എതിർപ്പ് വകവെക്കാതെ ശിവലിംഗപൂജ എന്നെക്കൊണ്ടു് ചെയ്യിച്ചു തുടങ്ങിയിരുന്നു.

ശിവരാത്രിവ്രതം എടുക്കാൻ അച്ഛൻ എന്നെ ഉപദേശിച്ചു. ലീലം ഞാൻ വഴങ്ങിയില്ല. ശിവരാത്രി അടുത്തു. ത്രയോദശിനാളിൽ ശിവകഥ കേട്ടു് വ്രതമെടുക്കാമെന്ന് എന്നെ കൊണ്ടു് സമ്മതിപ്പിച്ചു. ആ കഥ ഏനിക്കു് വളരെ ഇഷ്ടപ്പെട്ടതുകൊണ്ടാണ് വ്രതമെടുത്തു് ഉപവസിക്കാമെന്നു സമ്മതിച്ചതു്. എന്നെക്കൊണ്ടു് വ്രതപാലനം നടക്കുകയില്ലെന്നു

പറഞ്ഞു അമ്മ എതിർത്തങ്കിലും അച്ഛൻ പ്രതമെടുപ്പിക്കുക തന്നെ ചെയ്തു.

അവിടെയടുത്തു പട്ടണത്തിനു വെളിയിൽ ഒരു വലിയ ശിവക്ഷേത്രമുണ്ടായിരുന്നു ശിവരാത്രിക്ക് അവിടെ അനേകം പേർ വന്ന് പൂജയും അർച്ചനയും നടത്തി പോയിരുന്നു. ചതുർത്ഥിനാളിൽ നഗരത്തിലെ ധനാധ്യന്തർ മക്കളെക്കൊത്തു് ഉറക്കമില്ലാൻ ക്ഷേത്രത്തിലെത്തിത്തുടങ്ങി ഞാനും അച്ഛനോടൊപ്പം അവിടെത്തി. ആദ്യത്തെ പൂജകൾ കഴിച്ച് ചില പൂജാരികൾ വെളിയിലിറങ്ങിക്കിടന്ന് ഉറക്കമായി. രണ്ടാമത്തെ പൂജകൾ അർദ്ധരാത്രിക്ക് കഴിഞ്ഞു. പലരും അങ്ങമിങ്ങും ചാരിയിരുന്ന് ഉറക്കം തുങ്ങി. പിന്നെ കിടപ്പുമായി. ഉറങ്ങിയാൽ ശിവരാത്രിയുടെ ഫലം കിട്ടുകയില്ലെന്ന് ഞാൻ കേട്ടിരുന്നു. അതിനാൽ കണ്ണിൽ വെള്ളം തളിച്ച് ഉറക്കം മററി. കറേക്കഴിഞ്ഞു അച്ഛനും ഉറക്കമായി. എല്ലാവരും നല്ല ഉറക്കംപിടിച്ചു.

ഇതിനിടെ ഒരു ഭൂതമുണ്ടായി. ക്ഷേത്രത്തിലെ ഒരു മാളത്തിൽ നിന്ന് ഒരെലി ഇറങ്ങിവന്നു. അതു് നിവേദ്യത്തിനു ചുറ്റും മണത്തു നടന്നു. പിന്നെ അതെല്ലാം തിന്നുതുടങ്ങി. ശിവലിംഗത്തിൽ കയറി അതിൽ തൂകിയിരുന്ന അരിയും മറ്റും തിന്നു. ഞാൻ ഉണർന്നിരുന്ന് ഈ കളികളെല്ലാം കണ്ടു. എന്റെ മനസ്സിൽ പല വിചാരങ്ങളുണ്ടായി. പല പല ചോദ്യങ്ങളുദിച്ചു. ഞാൻ കേട്ട കഥകളിലെ മഹാദേവനാണോ ഇതു്? അതോ വേറെയോ? അതു് മനുഷ്യനെപ്പോലൊരു ദേവനാണ്. കാളമേൽ സവാരി ചെയ്യും, കയ്യിൽ ത്രിശൂലമുണ്ടു്, തിന്നുകയും കുടിക്കുകയും ചെയ്യും, ഡമരു വായിക്കും, വരം കൊടുക്കും, ശപിക്കും, കൈലാസാധിപനാണ്, ഇതെല്ലാമാണു് കഥയിൽ കേട്ടതു്. എലിയുടെ കളികൾ കണ്ടപ്പോൾ, പാശുപതാസ്ത്രം കൊണ്ടു് മഹാഭയങ്കര അസുരന്മാരെ നിഗ്രഹിക്കുന്ന ശിവനു് ചെറിയൊരു എലിയെ ഓടിച്ചു കളയാൻ ശക്തിയില്ലേ എന്നാണ് എന്റെ ബാലബുദ്ധിയിൽ തോന്നിയതു്.

ഇങ്ങനെ പല സംശയങ്ങൾ തോന്നിയപ്പോൾ അച്ഛനെ വിളിച്ചുണർത്തി, ചോദിച്ചു - ഇതാണോ കഥയിലെ മഹാദേവൻ അതോ വേറെയോ? എന്തിനാണ് ചോദിക്കുന്നതെന്നായി അച്ഛൻ. കഥയിലെ മഹാദേവൻ ജീവനുണ്ട്, ജീവനുള്ളതുകൊണ്ട് എലിയെ ഓടിക്കുകയില്ലേ? ഇതിൻ്റെ പുറത്തു എലി ചാടി നടക്കുന്നല്ലോ എന്ന് ഞാൻ പറഞ്ഞു.

കൈലാസത്തിലാണ് മഹാദേവൻ അദ്ദേഹത്തിൻ്റെ പ്രതിമയുണ്ടാക്കി ആവാഹിച്ചു പൂജിക്കുകയാണ് ഉവിടെ ചെയ്യുന്നത്. കലിയുഗത്തിൽ ആ ശിവനെ കാണാനാവുകയില്ല അതുകൊണ്ട് വിഗ്രഹമുണ്ടാക്കി മഹാദേവനാണെന്നു സങ്കല്പിച്ചു പൂജിച്ചാൽ അദ്ദേഹം പ്രസാദിക്കും എന്ന് അച്ഛൻ പറഞ്ഞു. ഇതു കേട്ടപ്പോൾ എനിക്ക് സംശയമായി. ഏന്താ എവിടെയോ തകരാറുണ്ടെന്ന് മനസ്സിൽ തോന്നി. വിശപ്പും കലശൽ, വീട്ടിൽ പോകണമെന്ന് അച്ഛനോടു പറഞ്ഞു. ഒരു ശിപായിയെ കൂട്ടി പൊയ്ക്കൊള്ളാൻ അനുവദിച്ചതിനോടൊപ്പം, ഒന്നും കഴിച്ചുപോകരുതെന്ന് ആജ്ഞാപിക്കുകയും ചെയ്തു.

വീട്ടിൽ ചെന്നപാടെ എനിക്കു വല്ലാതെ വിശക്കുന്നെന്ന് അമ്മയോടു പറഞ്ഞു. 'നിന്നെക്കൊണ്ട് ഉപവസിക്കാനാവില്ലെന്ന് ഞാൻ നേരത്തേ പറഞ്ഞതല്ലേ? പറഞ്ഞാൽ കേൾക്കില്ല.' എന്നു പറഞ്ഞു അമ്മ കുറച്ചു മധുരപലഹാരങ്ങൾ തന്നു 'അച്ഛൻ്റെ അടുത്തു പോകരുത് ഒന്നും മിണ്ടിയും പോകരുത്, ഇല്ലെങ്കിൽ സമ്മാനം കിട്ടും' എന്നുകൂടി പറഞ്ഞു. ഞാനവ ക്ഷേപിച്ച് ഒരു മണിയോടെ ഉറക്കമായി. പിറ്റേന്ന് എട്ടു മണിയോടെ ഉണർന്നു.

ഞാൻ രാത്രിയിൽ ക്ഷേണം കഴിച്ചത് അച്ഛൻ അറിഞ്ഞു. വലിയ കലഹമായി. ഞാൻ മഹാചീത്തക്കാര്യമാണ് ചെയ്തതെന്നു പറഞ്ഞു.

കഥയിലെ മഹാദേവനല്ലായിരുന്നു, അമ്പലത്തിലേതെന്നും ഞാൻ അതിനെ എന്തിനു പൂജിക്കണമെന്നുമായിരുന്നു

എന്റെ പ്രതികരണം. മനസ്സിൽ ശ്രദ്ധയില്ലാതായി. എന്നാലും മനസ്സിനു മുഴുപടമിട്ട് ഞാൻ പറഞ്ഞു— “എനിക്കു പഠിക്കാൻ സാധകാരം കിട്ടുന്നില്ല.”

അമ്മയും ചിററപ്പനും ഇടപെട്ട് അച്ഛനെ ശാന്തനാക്കി. എന്നെ പഠിക്കാൻ നിയോഗിച്ചു. നിഘണ്ടു, നിരൂപണം, പൂർവ്വമീമാംസ തുടങ്ങിയതെല്ലാം പഠിക്കാൻ ഇച്ഛിച്ചുകൊണ്ട് പഠനം തുടങ്ങി. കർമ്മകാണ്ഡവിഷയങ്ങളും പഠിച്ചു തുടങ്ങി.

എന്റെ തൊട്ട് ഇളയ സഹോദരി, പിന്നെ സഹോദരൻ സഹോദരി, എന്നിപ്രകാരമായിരുന്നു എന്റെ തലമുറ. രണ്ടാണും രണ്ടുപെണ്ണും എന്നത്.

(1897) എനിക്കു 16 വയസ്സായപ്പോൾ എന്റെ ഇളയ പതിനാലുവയസ്സുകാരി സഹോദരിയ്ക്കു കോളറാ പിടിപെട്ടു. ഒരു രാത്രിയിൽ നൃത്തം നടക്കവേ, വേലക്കാരൻ വന്ന് ഈ വിവരം പറഞ്ഞു. എല്ലാവരും ഓടിപ്പോയി. വൈദ്യനെ വരുത്തി. മരുന്നുകളും കൊടുത്തു. എന്നിട്ടും നാലു മണിക്കൂറിനകം അവൾ ശരീരം ത്യജിച്ചു. ഞാൻ അവളുടെ കിടക്കയ്ക്കരികിൽ ഭിത്തിയിൽ ചാരി നില്ക്കുകയായിരുന്നു. അന്നാദ്യമായാണ് ഞാൻ മരണം കാണുന്നത്. എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ഇടിവെട്ടി. എല്ലാവരും കരയുന്നു. ഞാൻ കരഞ്ഞില്ല. മനസ്സിൽ ഭയമുണ്ടായി. ഈ ലോകത്തെത്തുണ്ട്? ഒന്നുമില്ല. ശൂന്യത. ഒരു ദിവസം ഞാനും ശൂന്യമാകും. ഇതിനൊരു പോംവഴി വേണം. ജന്മവും മരണവും വെടിഞ്ഞു മുക്തി കിട്ടണം. ഈ വിചാരം മനസ്സിൽ വച്ചു. ആരോടും ഒന്നും പറഞ്ഞില്ല.

എല്ലാവരും കരയുന്നു. എന്റെ മനസ്സിൽ ഭയം കടന്നുകൂടുകയാൽ ഒരു തുള്ളി കണ്ണീരുപോലും വന്നില്ല. ഇവന്റെ ഹൃദയം കല്ലാണെന്ന് അച്ഛൻ പറഞ്ഞു. എന്നെ ഏറ്റവും സ്നേഹിച്ച അമ്മയും അതുതന്നെ പറഞ്ഞു. പോയിക്കിടന്നു ഞാൻ അവർ ഉപദേശിച്ചു. എനിക്കു ഊക്കും വന്നില്ല. ഈ എരിപൊരിവിൽ എന്തുക്കും? ഞാൻ തിരിഞ്ഞും മറിഞ്ഞും

കിടന്നു മനസ്സിലും വിവിധ വികാരങ്ങൾ കടലലപോലെ
 ഉരുണ്ടുനിൽക്കുന്നു. നാട്ടുപതിവനുസരിച്ച് നാലഞ്ചുതവണ
 അലമുറയിടേണ്ട സമയം കഴിഞ്ഞു. ഞാൻ ഒരിക്കൽ പോലും
 രുരഞ്ഞില്ല. ഇതുകൊണ്ടാവാം, പലരും എന്നെ അവജ്ഞ
 യോടെ നോക്കുന്നതും മുഖം തിരിച്ചു നില്ക്കുന്നതും കണ്ടു. വീട്ടു
 കാർ മുഴുവനും അലമുറയിടവേ ഞാൻ കല്ലുപോലെ തരിച്ചു
 നില്ക്കുക!

എന്റെ മനസ്സിൽ ലോകത്തു ജീവിക്കുന്ന അനേകം മനു
 ഷ്യരുടെ അനീതിജീവിതത്തിന്റെ അർത്ഥമില്ലായ്മയും, നിർദ്ദ
 യമായ മൃത്യുവിന്റെ പിടിയിൽ നിന്ന് ഒരുവനും വിടുതലി
 ല്ലയോ എന്ന വിചാരവും നാനാതരം സങ്കല്പവികല്പങ്ങളും,
 ഒരുപാടും ഞാനും മരണത്തെ നേരിടണമല്ലോ എന്ന ഭയവും
 തിരതല്ലുകയായിരുന്നു.

ആ അവസരത്തിൽ മരണത്തിനു മരുന്ന് കണ്ടെത്താൻ
 എന്തിനെക്കുറിച്ചെ പോകാനാകും? മുക്തി പ്രാപിക്കാൻ ആരെ
 ആശ്രയിക്കാനും എന്തു ഉപായം സ്വീകരിക്കാനും കഴിയും?

ചുരുക്കിപ്പറയട്ടെ, എങ്ങനെയെങ്കിലും മുക്തി കിട്ടണം,
 മരണത്തിന്റെ സമസ്തദുഃഖങ്ങളിൽ നിന്നും രക്ഷപെടണം
 എന്ന ഓര വിചാരമേ അപ്പോഴുണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. ലോകത്തിൽ
 നിന്ന് എന്റെ മനസ്സ് അകന്നു. ഏതാലും നല്ലത് എന്തെന്നു
 ചിന്തിക്കുക എന്ന തീരുമാനത്തിൽ ഞാൻ ഏർത്തി.

(1900) എന്നിക്ക് പത്തൊൻപതു വയസ്സായി. എന്നെ
 വളരെ സ്നേഹിച്ചിരുന്ന ചിറ്റാപ്പൻ വലിയ ധർമ്മിഷ്ഠനും
 വിദ്യാനന്ദനുമായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിന് വിഷ്ണുചിക വന്ന്. മരി
 ക്കുമ്പോൾ എന്നെ അടുത്തു വീളിച്ചു ആളുകൾ ചിറ്റാപ്പന്റെ
 നാഡി പരിശോധിക്കണമെന്നായിരുന്നു ഞാനും അടുത്തിരി
 ള്ലുന്നത്. എന്നെ നോക്കി അദ്ദേഹം കണ്ണീർ തുകി ഞാനും
 ധർമ്മപാട്ടു കരഞ്ഞു. കരഞ്ഞത് എന്റെ കണ്ണുകൾ കലങ്ങിപ്പോയതല്ല.
 ഞാൻ ഒരിക്കലും ഇങ്ങനെ കരഞ്ഞിട്ടില്ല. ചിറ്റാപ്പനെപ്പോലെ
 ധർമ്മദിവസം ഞാനും മരിക്കുമെന്ന പ്രതീതിയായിരുന്നു

എനിക്കു്. ചിററപ്പന്റെ മരണം എന്നിൽ കടുത്ത വിരക്തി ഉണ്ടാക്കി. ലോകത്തിൽ ഒന്നുമില്ല. അച്ഛനോടും അമ്മയോടും ഞാൻ ഒന്നും പറഞ്ഞില്ല. എന്റെ സ്നേഹിതരോടും വിദ്യാഭ്യാസരായ ഗുരുക്കന്മാരോടും, അമരത്വം കിട്ടാൻ വല്ല വഴിയുണ്ടോ എന്ന് ആരാഞ്ഞു. യോഗാഭ്യാസം ചെയ്യാനാണ് അവരുപദേശിച്ചതു്. വീടു വിട്ടു് പോകണമെന്ന് തോന്നി, ഗൃഹസ്ഥാശ്രമത്തിനോടു് എന്നിക്കൊട്ടും താത്പര്യമില്ലെന്ന് സ്നേഹിതരോടു പറഞ്ഞു. ജീവിക്കണമെന്ന് ഇച്ഛിക്കാനോ, മനസ്സ് പതിപ്പിക്കാനോ പ്രേരിപ്പിക്കണമെന്നും ഈ ലോകത്തില്ലെന്ന് എനിക്കു് തീർച്ചയായി. സ്നേഹിതർ അച്ഛനമ്മമാരോടു് എന്റെ നിശ്ചയം പറഞ്ഞു കേൾപ്പിച്ചു. എന്റെ വിവാഹം ഉടനെ നടത്തണമെന്നായിരുന്നു അവരുടെ തീരുമാനം. ഇരുപതു തികയും മുൻപേ വിവാഹം നടന്നേക്കാമെന്ന് അറിഞ്ഞപ്പോൾ, സ്നേഹിതരെ പ്രേരിപ്പിച്ചു് അച്ഛനമ്മമാരുടെ ആഗ്രഹം ഒരു കൊല്ലത്തോളം തടഞ്ഞു വയ്പിക്കാൻ കഴിഞ്ഞു.

(1901) ഇരുപതു വയസ്സു തികഞ്ഞു. വ്യാകരണവും ജ്യോതിഷവും വൈദ്യവും പഠിക്കാൻ കാശിയിൽ അയയ്ക്കണമെന്ന് അച്ഛനോടപേക്ഷിച്ചു. അച്ഛനും അമ്മയും എതിർത്തു. കാശിക്കു് വിട്ടുനന്തല്ലെന്നും പഠിക്കണമെങ്കിൽ ഇവിടെ പഠിച്ചാൽ മതിയെന്നും അവർ തീർത്തുപറഞ്ഞു. പെൺവീട്ടുകാർ തീടക്കും കൂട്ടുന്നതുകൊണ്ടു് ഉടൻ വിവാഹം നടന്നേ പററൂ. അധികം പഠിച്ചിട്ടു് എന്തു ചെയ്യാനാണ്, പഠിച്ചത്രയും മതി, ഏറെ പഠിച്ചാൽ വിവാഹം ചെയ്യുകയില്ല. കാശിക്കു പോയാൽ വിവാഹം മുടങ്ങും എന്ന് അമ്മയും അച്ഛനും മറ്റു ബന്ധുക്കളും പറഞ്ഞു. കാശിയിൽ പോയി പഠിത്തം കഴിഞ്ഞു വന്നിട്ടു് വിവാഹം നടത്തുന്നതാണ് നല്ലതെന്ന് അച്ഛനോടും മറ്റും പറഞ്ഞുനോക്കി. അപ്പോൾ അമ്മയും എന്നിക്കെതിരെ തിരിഞ്ഞു. 'എങ്ങും വിട്ടുനീല്ല, കല്യാണം കഴിഞ്ഞിട്ടു തന്നെ കാര്യം' എന്നായി അവർ.

ഇനി എതിർത്തുനിന്നിട്ടു ഫലമില്ലെന്നു മനസ്സിലായി. മിണ്ടാതിരുന്നു. കൂടുതൽ നിർബന്ധിച്ചാൽ കാര്യം വഷളാവുമെന്നും ഇച്ഛിച്ചതൊന്നും നടക്കുകയില്ലെന്നും സ്പഷ്ടമായി. വീട്ടുകാര്യങ്ങളിൽ എനിക്കൊരു താത്പര്യവുമില്ലെന്നു മനസ്സിലാക്കിയ അച്ഛൻ എന്നെ കരംപിരിവും മറ്റും നടത്താൻ നിശ്ചയിച്ചു. ഞാൻ വഴങ്ങിയില്ല.

മൂന്നു മൈൽ അകലെയുള്ള ഗ്രാമത്തിലെ ഭൂവുടമ ഞങ്ങളായിരുന്നു. അവിടെ നല്ലൊരു വിദ്യാർത്ഥി ഉണ്ടായിരുന്നു. വീട്ടിൽ നിന്ന് അനുവാദം വാങ്ങി അവിടെച്ചെന്ന് പഠനം തുടങ്ങി. അവിടെയുള്ളവരോടും ഞാൻ ഗുഹസ്വരൂപം ആഗ്രഹിക്കുന്നില്ലെന്നു പറഞ്ഞു. അച്ഛനും അമ്മയും എന്നെ വീട്ടിലേക്ക് തിരിച്ചു വിളിച്ചു. വിവാഹത്തിന് തയ്യാറെടുപ്പുകൾ തുടങ്ങി. എന്നിട്ട് 21 വയസ്സായി.

മനസ്സിലെ അഭിലാഷം വീട്ടവെടിയാനായിരുന്നു. അതിനാലും അനുവദിക്കുകയില്ല വിവാഹത്തിന്നേ അനുവദിക്കൂ. ഇവർ എന്നെ വിവാഹം കഴിപ്പിക്കാതെ അടങ്ങുകയില്ലെന്ന് അപ്പോഴേക്കും നല്ല തീർച്ചയായി.

ഇനിമുതൽ പഠിക്കാൻ അനുവദിക്കുകയില്ല. ബ്രഹ്മചാരിയായി കഴിയുന്നതും മാതാപിതാക്കൾ ഇഷ്ടപ്പെടുകയില്ല. എങ്ങനെയെങ്കിലും എന്നെന്നേക്കുമായി വിവാഹത്തിന്റെ നൂലാമാലയിൽ നിന്നു രക്ഷപ്രാപിക്കാൻ ഉതകുന്നതെന്തെങ്കിലും ചെയ്തേ തീരൂ എന്നു ഞാൻ മനസ്സിൽ ഉറപ്പിച്ചു. ഈ നിശ്ചയം ഞാൻ വെളിപ്പെടുത്തിയില്ല. ഒരു മാസത്തിനകം വിവാഹത്തിനുള്ള ഒരുക്കങ്ങൾ പൂർത്തിയായി.

1903-ൽ ഒരു ദിവസം (ക്രി: 1846) ഞാൻ ആരുമറിയാതെ വീടുവിട്ടു. ശുചത്തിനെന്ന നാട്യത്തിൽ ഒരു മുണ്ടുകൂടി എടുത്ത് വൈകുന്നേരം സ്ഥലംവിട്ടു. നാലഞ്ചുമൈൽ ദൂരെ ഒരു ഗ്രാമത്തിൽ രാത്രിയിൽ തങ്ങി. വെളിപ്പിന്നേ ഏഴുന്നേറ്റുപതിനഞ്ചു മൈലോളം താണ്ടി, ഒരു ഗ്രാമത്തിലെത്തി അവിടെ

ടത്തെ ഹനുമാൻ ക്ഷേത്രത്തിൽ കയറിയിരുന്നു. പരിചയക്കാരും, ഗ്രാമങ്ങൾ, റോഡുകൾ എന്നിവ ഒഴിവാക്കി യാത്ര തുടന്നു. മൂന്നാം ദിവസം, ഇന്നയാളിന്റെ മകൻ പുറപ്പെട്ടു പോയി എന്നും തിരയാൻ ആളുകൾ കതിരപ്പുറത്തും കാൽനടയായും എത്തിയിട്ടുണ്ടെന്നും ഒരു പോലീസുകാരൻ പറയുന്നതു കേട്ടു.

എന്റെ കൈവശമുണ്ടായിരുന്ന കുറച്ച രൂപയും മോതിരവും മറ്റും പോപ്പന്മാർ * തട്ടിയെടുത്തു പൂർണ്ണവിരക്തി വരണമെങ്കിൽ കൈവശമുള്ളതെല്ലാം ദാനം ചെയ്യണമെന്ന് അവർ പറഞ്ഞു. ഞാൻ അതനുസരിച്ചു. സംഭവം ഇങ്ങനെയാണ്. വഴിയിൽ ഒരു സന്നയാസി ഒരു ബിംബവുമായി ഇരുന്നു. അയാൾ പോയി — “കയ്യിൽ മോതിരമിട്ട് നടന്നാൽ എങ്ങനെ വിരക്തി വരും?” എന്നു ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു പെരുട്ടി അയാൾ മൂന്നു മോതിരവും ബിംബത്തിന് കാഴ്ച വയ്പിച്ച് കൈക്കലാക്കി.

പിന്നെ ഞാൻ പോയതു ലാലാഭഗത്തിന്റെ അടുത്തേക്കാണ്. സായ്‌ലേശഹർ† എന്ന സ്ഥലത്താണിത്. അവിടെ വളരെ സന്നയാസിമാരുണ്ടെന്ന് കേട്ടിരുന്നു. ഒരു ബ്രഹ്മചാരിയെ കണ്ടുമുട്ടി. നൈഷ്ഠിക ബ്രഹ്മചാരിയാകാൻ അയാൾ എന്നെ ഉപദേശിച്ച ശുദ്ധചൈതന്യ എന്ന പേരിൽ എന്നെ ബ്രഹ്മചാരിയാക്കി. കാഷായ വസ്രവും കമണ്ഡലുവും തന്നു. അങ്ങനെ ഞാൻ അവരുടെ സംഘത്തിലായി. അവിടെത്തന്നെ യോഗസാധന ചെയ്യാനും ആരംഭിച്ചു. രാത്രിയിൽ ഒരു വൃക്ഷച്ചുവട്ടിൽ ഇരിക്കുകയായിരുന്നു. മരത്തിലിരുന്ന് മൂങ്ങ മുളൻ തുടങ്ങി ഇതു കേട്ടപ്പോൾ ഭൂതപ്രേതങ്ങളാണെന്നു തോന്നി. പേടിച്ച് മാഞ്ഞിലേക്കു പോന്നു.

അവിടെ നിന്ന് ഞാൻ അഹമ്മദാബാദിനു സമീപം

* പോപ്പന്മാർ എന്നത് സ്വാമികൾ പ്രയോഗിക്കുന്നത് കള്ളസന്നയാസിമാരുടെയും പൂജാരികളുടെയും പേരായിട്ടാണ്. † അഹമ്മദാബാദ് — മോർവി പയിൽവേ ലൈനിൽ മോലിസ്റ്റേഷൻ 4 മൈൽ അകലെ.

കോങ്കാങ്ഡാ എന്ന ചെറിയ രാജ്യത്തേക്കു പോന്നു. അവിടെ ധാരാളം സന്ന്യാസിമാരുണ്ടായിരുന്നു. ഏതോ ഒരു റാണിയും അവരുടെ വലയിൽ വീണിരുന്നു. ഏൻ്റെ വേഷം കണ്ടു് കളിയാക്കൻ്റെ ആരംഭിച്ചു. അവരുടെ വലയിൽ വീഴ്ത്താൻ ശ്രമമായി. ഒരു കണക്കിൽ ഞാൻ അവിടെ നിന്നു് ഭക്ഷപെട്ടു. ആ സന്ന്യാസിമാർ പറഞ്ഞതനുസരിച്ചു് കസവുകരയുള്ള മുണ്ടു് ഉപേക്ഷിച്ചു. കൈവശം മൂന്നു രൂപയേ ഉണ്ടായിരുന്നള്ളു. അതു ചെലവാക്കി സാധാരണ മുണ്ടുവാങ്ങി. അവിടെ ബ്രഹ്മചാരി എന്ന പേരിൽ ഞാൻ പ്രസിദ്ധനായിരുന്നു. മൂന്നു മാസം അവിടെ പാത്തു്.

കോങ്കാങ്ഡായിൽ വച്ചാണു് സിദ്ധപുരിൽ കാത്തിരുന്ന കോത്സവം നടക്കുന്നതറിഞ്ഞതു്. അവിടെ ഏതെങ്കിലും യോഗിയെ കണ്ടുമുട്ടാമെന്നും, മോക്ഷപ്രാപ്തിക്കുള്ള മാർഗം പറഞ്ഞു തരുമെന്നും പ്രതീക്ഷിച്ചു് ഞാൻ സിദ്ധപുരിലേക്കു തിരിച്ചു. ഏൻ്റെ ഗ്രാമത്തിനടുത്തുള്ള പരിചിതനായൊരു സന്ന്യാസിയെ കണ്ടുമുട്ടി. എവിടെ നിന്നു വരുന്നെന്നും എങ്ങോട്ടു പോകുന്നെന്നും എന്നോടു ചോദിച്ചപ്പോൾ വീട്ടിൽ നിന്നാണു്, അല്പം ദേശാടനം ആഗ്രഹിക്കുന്നു എന്നു പറഞ്ഞു. കാഷായവസ്ത്രം ധരിച്ചിരിക്കുന്നതെന്തിനെെന്നും വീടു വെടിഞ്ഞതായെന്നും ചോദിച്ചപ്പോൾ, വീടുവിട്ടു, കാത്തിരുന്ന ഉത്സവത്തിനു് സിദ്ധപുരിൽ പോകുന്നു എന്നും പറഞ്ഞു. ഞാനവിടെ നിന്നു് സിദ്ധപുരിൽ വന്നു്, അവിടെ ദണ്ഡിസ്ഥാമിയും അനേകം ബ്രഹ്മചാരികളും സന്ന്യാസിമാരും പാർക്കുന്ന നീള കണ്ണമഹാദേവൻ്റെ സ്ഥലത്തു് പാത്തു്. അവരുടെ സത്സംഗങ്ങളിലും മാറും പങ്കെടുത്തുപോന്നു. കോങ്കാങ്ഡായിൽ നിന്നു പോരുംവഴി കണ്ടുമുട്ടിയ സന്ന്യാസി, ഞാൻ കാവിയുടുത്തു് ബ്രഹ്മചാരിയായി തന്നെ വന്നുകണ്ടിട്ടു് സിദ്ധപുരിലെ കാത്തിരുന്നമേയ്ക്കു് പോയെന്നു് അപ്പുറം കത്തെഴുതി.

ഇതറിഞ്ഞ അച്ഛൻ നാലു് ശിപായിമാരെയും കൂട്ടി മേള സ്ഥലത്തു് വന്നു. ഏനെ കണ്ടു പിടിച്ചു ഞാൻ പുരോഹിത

നാരുടെ മധ്യേ ഇരിക്കുകയായിരുന്നു പൊട്ടുന്നനെ, 'വീട്ടിന്റെ സല്ലേരിനു് കള്ളകുമാരനോ!' എന്നു വിളിച്ചു് ചാടി വീണു. എന്റെ കരളു് പിടഞ്ഞു. ഉടനേ ഞാൻ അച്ഛനെ നോക്കി. എഴുന്നേറ്റു് കാല്ല്യൂൽ വീണു. അടി കിട്ടുമെന്ന, ഭീതിയായിരുന്നു, ഉള്ളിൽ. "കോപിക്കരുതേ! ചിലർ എന്നെ പ്രേരിപ്പിച്ചു് ഇങ്ങനെയാക്കിയതാണു്. എന്നിങ്ങ് ഓടൂമുണ്ടു്." ഞാൻ വീട്ടിൽ വരാനിരിക്കുകയായിരുന്നു. വന്നതു നന്നായി. നമുക്കൊന്നിച്ചു പോകാം." എന്നു പറഞ്ഞു ഇതു കേട്ടിട്ടും ക്രോധമടക്കാനാകാതെ, എന്റെ കാവിവസ്ത്രങ്ങൾ വലിച്ചു കീറി കണ്ഠേലുവും തല്ലിപ്പൊട്ടിച്ചു്. പുതിയ വെളുത്ത വസ്ത്രങ്ങൾ എന്നെ അണിയിപ്പിച്ചു അടങ്ങിയുള്ളു. എന്നെ അവർ താമസിപ്പിച്ചിരുന്നിടത്തേക്കു് കൊണ്ടുപോകുകയും ചെയ്തു.

അവിടെയും ശാന്തനാകാതെ എന്നെ ഒരുപാടു് ഭുള്ള പറയുകയും നിൻറമ്മയെ കൊന്നേ അടങ്ങുവോ എന്നു ചോദിക്കുകയും ചെയ്തു. ഞാൻ ഇപ്പഴേ വീട്ടിലേക്കു മടങ്ങാം എന്നു പറഞ്ഞിട്ടും രണ്ടു ശിപായിമാരെ എന്റെ സമ്പൂർണ്ണകാവലിനു വീട്ടു. ഒരു നിമിഷവും ഉറങ്ങാതെ കാവലു് രിക്കണമെന്നു് അവരോടു് ആജ്ഞാപിച്ചു. ഞാനാകട്ടെ, രക്ഷപെടാൻ തക്കം നോക്കുകയായിരുന്നു. ഒരു ശിപായി എന്റെ കിടക്കയ്ക്കു തലയ്ക്കൽ ഇരിപ്പായി. എങ്ങനെ ഇവനെ കളിപ്പിച്ചു് രക്ഷപ്പെടാമെന്നായി വിചാരം. ശിപായി ഉറങ്ങുന്നോ ഇല്ലയോ എന്നറിയാൻ ഞാൻ ഉറങ്ങാതെ കിടന്നു്, കൂക്കുംവലി തുടങ്ങി. ഞാൻ ഉറക്കമായെന്നു തന്നെ അയാൾ കരുതി. മൂന്നാമത്തെ ദിവസം രാത്രി മൂന്നുമണിക്കു് രണ്ടാമത്തെ കാവൽക്കാരന്റെ പാറാവായിരുന്നു. അയാൾ ഇരുന്നൂറുത്തടിപ്പോയി. മുത്രശങ്കയ്ക്കുന്ന ഭാവത്തിൽ ഞാൻ പുറത്തിറങ്ങി. കയ്യിൽ ലോട്ടയും ഉണ്ടായിരുന്നു. ഒറ്റ ഓട്ടം ഓടി. അരമൈൽ ദൂരെ ഒരു തോട്ടത്തിന്റെ മധ്യത്തിലുണ്ടായിരുന്ന അമ്പലത്തിന്റെ മുകളിൽ ഒരുമരത്തിലൂടെ കയറിപ്പിറ്റി. നാലുമണി ആയിക്കാണം. ആ ശിപായിമാരിൽ ഒരാൾ തോട്ടക്കാരനെ വിളിച്ചു് എന്നെപ്പറ്റി ചോദിക്കുന്നതു കേട്ടു. ഞാൻ ശ്വാസമടക്കിയിരുന്നു.

അവിടെല്ലാം പരിശോധിച്ചിട്ട് അവർ പോയി. പകൽ മുഴുവൻ അവിടെത്തന്നെ ഞാൻ ഒളിച്ചിരുന്നു.

നേരം ഇരുട്ടിത്തുടങ്ങി. ഏഴുമണിയായിക്കൊണ്ടിരുന്നു. അവിടെ നിന്നിറങ്ങി റോഡുവിട്ട് നടന്നു. ആരോടോ വഴി ചോദിച്ചുണ്ടെങ്കിൽ അകലെ ഒരു ഗ്രാമത്തിൽ ചെന്നു രാത്രി കഴിച്ചുകൂട്ടി. രാവിലെ യാത്ര തുടർന്നു എന്റെ ഗ്രാമക്കാരിയോ വീട്ടുകാരിയോ ഏറ്റവും ഒടുവിൽ കണ്ടുമുട്ടിയതു് ഇവിടെയാണെന്നു പറഞ്ഞാൽ തെറ്റില്ല. പിന്നൊരിക്കൽ പ്രയാഗയിൽ വെച്ച് എന്റെ ചില ഗ്രാമക്കാരികളുമുട്ടിയെങ്കിലും ഞാൻ പരിചയം ഭാവിച്ചില്ല. പിന്നെ ആരെയും കണ്ടിട്ടുമില്ല.

അഹമ്മദാബാദ് വഴി ബഡോദ നഗരത്തിൽ വന്നു താമസിച്ച അവിടെ ചേതനമാത്തിലെ ബ്രഹ്മാനന്ദൻ തുടങ്ങിയ ബ്രഹ്മചാരികളുമായി ബന്ധത്തെ സംബന്ധിച്ച് വളരെ കാര്യങ്ങൾ സംസാരിച്ചു. ഞാൻ ബ്രഹ്മമാണ്, അതായതു് ജീവനും ബ്രഹ്മവും ഒന്നുതന്നെയാണെന്നു് ബ്രഹ്മാനന്ദനും മറ്റും എനിക്കു് ഉറപ്പാക്കിത്തന്നു. മുൻപു് വേദാന്തം പഠിക്കുന്ന അവസരത്തിൽ തന്നെ ഏറെക്കുറെ ഉറപ്പായതാണെങ്കിലും ഇപ്പോഴാണ് തീർത്തും നിശ്ചയമായതു്.

പിന്നെ ബറോഡയിൽ ബനാറസിബായി എന്നൊരു സന്ന്യാസി ഉണ്ടെന്നറിഞ്ഞു് അവിടെച്ചെന്നു് സച്ചിദാനന്ദ പരമഹംസൻ എന്നയാളുമായി ശാസ്ത്രസംബന്ധിയായകേട്ടേറെ ചർച്ചകൾ നടത്തി. ആയിടയ്ക്കാണ് ചാണോദകന്യാലി എന്ന സ്ഥലത്തു് വലിയ സന്ന്യാസിമാരും ബ്രഹ്മചാരികളും ബ്രാഹ്മണ പണ്ഡിതന്മാരും ഉണ്ടെന്നു കേട്ടതു്. ദീക്ഷിതർ, ചിദാശ്രമൻ തുടങ്ങി അവിടെയുണ്ടായിരുന്ന പണ്ഡിതന്മാരും മായി വിവിധ വിഷയങ്ങളെപ്പറ്റി ആശയവിനിമയം ചെയ്തു. പരമാനന്ദപരമഹംസൻ എന്നൊരാളുമായി വേദാന്ത സാരം, ആയുർഹരിമീഡേതോടകം, വേദാന്ത പരിഭാഷ തുടങ്ങിയ പ്രകരണ ഗ്രന്ഥങ്ങളെ സംബന്ധിച്ച് കുറച്ചു മാസം കൊണ്ടു് വിചാരവിനിമയം നടത്തി.

ബ്രഹ്മചര്യശ്രമത്തിൽ കഴിഞ്ഞാൽ ഭക്ഷണം സ്വയം പാകം ചെയ്യണം. പഠിത്തത്തിൽ ഇതു വലിയ വിഘ്നം വരുത്തും. സന്നയാസമെടുക്കണമെന്ന് അഭിലഷിച്ചു. ഭാക്ഷിണാത്യന്തരായ ഒരു പണ്ഡിതനെക്കൊണ്ട് ഈ ബ്രഹ്മചാരിക്ക് സന്നയാസദീക്ഷ കൊടുക്കണമെന്ന് അവിടത്തെ ചിദാശ്രമ സ്വാമി എന്ന വിദ്യാനോട്ട് പറയിച്ചു. ബ്രഹ്മചാരി എന്ന പേരിൽ അറിയപ്പെടാൻ ഞാൻ ആഗ്രഹിച്ചില്ല. വീടിനെപ്പറ്റിയുള്ള കടുത്ത യോഗ്യതയുണ്ടെന്നു കാരണം. ഇന്നും അതു മാറിയിട്ടില്ല.

എനിക്ക് പ്രായക്കുറവുകയാൽ അദ്ദേഹം വിസമ്മതിച്ചു. ഇതുകഴിഞ്ഞു രണ്ടുമാസത്തിനുശേഷം തെക്കൻദേശത്തുനിന്ന് ഒരു ദണ്ഡിസ്വാമിയും ബ്രഹ്മചാരിയും ചാണോടിന് കരേമെൽ ഭൂമി കാട്ടിയുള്ള ഒരു കെട്ടിടത്തിൽ വന്നു പാത്രം. ഇതറിഞ്ഞു ഒരു തെക്കൻ വേദാന്തപണ്ഡിതനും ഞാനുംകൂടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ അടുത്തു ചെന്നു സംസ്കൃതത്തിൽ സംഭാഷണം നടത്തി. നല്ല വിദ്യാനാണെന്ന് അപ്പോൾ മനസ്സിലായി. ശ്രംഗേരിമാന്തിൽ നിന്ന് ചാരികയിലേക്കു പോകുകയായിരുന്ന ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ പേര് പരമാനന്ദസരസ്വതി എന്നായിരുന്നു. എന്റെ കൂടെ ഉണ്ടായിരുന്ന വേദാന്തപണ്ഡിതൻ, സ്വാമിയിൽ നിന്ന് വിദ്യാഗ്രഹണത്തിന് എനിക്ക് താത്പര്യമുണ്ടെന്നും, ദർശനമൊന്നും ഇല്ലെന്ന് തന്നിരിക്കിയാമെന്നും, സന്നയാസദീക്ഷ നല്ലെന്നെന്നും അറിയിച്ചു. നിർവ്വചിപ്പും വിദ്യാധ്യയനം തുടങ്ങുക മാത്രമാണ് സന്നയാസമെടുക്കുന്നതിന്റെ ഉദ്ദേശ്യമെന്നും പറഞ്ഞു. അപ്പോൾ അദ്ദേഹം താൻ മഹാരാഷ്ട്രക്കാരനാണ്, ഏതെങ്കിലും ഗുഹത്തിൽ സ്വാമിയോടു പറയൂ എന്നു പറഞ്ഞു. ഭാക്ഷിണാത്യന്തരായ സ്വാമിമാർ ഗൗഡന്മാർക്കും സന്നയാസം കൊടുക്കുന്നുണ്ട്, ഈ ബ്രഹ്മചാരി ദ്രാവിഡനാണ്, അതുകൊണ്ട് അത്ര ചിന്തിക്കാനൊന്നുമില്ല എന്നുത്തരം പറഞ്ഞതും അദ്ദേഹം അംഗീകരിച്ചു, അവിടെ വച്ചുതന്നെ മൂന്നാം ദിവസം സന്നയാസദീക്ഷയും ദണ്ഡും യോഗനന്ദസരസ്വതി എന്ന പേരും നല്കി.

ദണ്ഡുധരിക്കുമ്പോൾ ഒരുപാട് ക്രിയകളുണ്ട്. അവ പഠിത്തത്തിൽ വിഘ്നമാകുമെന്നറിയാവുന്നതിനാൽ സ്വാമിയുടെ മുൻപിൽ വച്ചുതന്നെ ഞാൻ ദണ്ഡ് ത്യജിച്ചു. അദ്ദേഹം പാരികയിലേക്കു യാത്രയായി.

ചാണോകേന്ദ്രാലിയിൽ വ്യാസാശ്രമത്തിലെ യോഗാനന്ദസ്വാമി യോഗവിദ്യയിൽ നിപുണനാണെന്നു കേട്ട് അദ്ദേഹത്തിന്റെ അടുക്കൽ ചെന്നു ഞാൻ ചില യോഗക്രിയകൾ ശീലിച്ചു. ഛിന്തൻ നഗരത്തിനു വെളിയിൽ കൃഷ്ണശാസ്ത്രി എന്നയാളിനെപ്പറ്റി കേട്ട് അദ്ദേഹത്തിന്റെ അടുത്തു ചെന്നു കറച്ചു വ്യാകരണം പഠിച്ചു. തിരികെ വീണ്ടും ചാണോകേന്ദ്രാലിയിൽ ഏത്തി. അവിടെ ജാലാനന്ദപുരി, ശിവാനന്ദഗിരി എന്നീ യോഗികൾ വന്നു. അവരുമായി യോഗാഭ്യാസത്തെപ്പറ്റി ചർച്ചകൾ നടത്തി. അവർ അഹമ്മദാബാദിൽ നദീതീരത്തു് ഭൂധേശ്വര മഹാദേവക്ഷേത്രത്തിലാണ് പാർക്കുന്നതെന്നും അവിടെച്ചെന്നാൽ യോഗാഭ്യാസം പഠിപ്പിക്കാമെന്നും പറഞ്ഞു. അവർ അഹമ്മദാബാദിലേക്കു് തിരിച്ചപ്പോൾ, ഒരുമാസം കഴിഞ്ഞു് ഞാൻ അഹമ്മദാബാദിൽ ചെന്നു് അവരിൽ നിന്നു് കഠോ യോഗാഭ്യാസം ശീലിച്ചു. പിന്നെ ആബുരാജ് പർവ്വതത്തിൽ യോഗികളുണ്ടെന്നു കേട്ടു് അവിടെച്ചെന്നു് അർവുദാ, ഭവാനി തുടങ്ങിയ സ്ഥലങ്ങളിൽ, ഭവാനിഗിരി തുടങ്ങിയ യോഗികളിൽ നിന്നും ചില യോഗമുറകൾ പഠിച്ചു. വിക്രമാബ്ദം 1911 (1854 ക്രി.) അവസാനം ഹരിദ്വാരിൽ നടന്ന കുംഭമേളയിൽ പങ്കെടുത്ത പല സന്ന്യാസിമാരുമായും കൂടിക്കണ്ടു്, ചണ്ഡീദേവകളിലെ വനത്തിൽ പാർത്തു് യോഗാഭ്യാസം ശീലിച്ചു. മേള കഴിഞ്ഞു് ഹൃഷീകേശത്തു ചെന്നു് യോഗികളും സന്ന്യാസികളുമായി സഹവസിച്ചു് യോഗരീതികൾ പഠിക്കുകയും സത്സംഗം നടത്തുകയും ചെയ്തു.

പിന്നീട് കരേനാ ഹൃഷീകേശത്തു് ഏകനായികഴിഞ്ഞ ഇരുന്നിടെ ഒരു ബ്രഹ്മചാരിയും പർവ്വതവാസികളായ രണ്ടു

സന്നയാസിമാരും എന്നെ വന്നുകണ്ടു. ഞങ്ങളെല്ലാവരും കൂടി ടിഹരി എന്ന സ്ഥലത്തേക്കു പോയി. ഇവിടം വലിയൊരു വിദ്യാകേന്ദ്രമാണ്. ധാരാളം സന്നയാസിമാരും രാജപണ്ഡിതന്മാരും ഇവിടെയുണ്ട്.

ആ പണ്ഡിതന്മാരിൽ ഒരാൾ എന്നെ അദ്വൈതത്തിന്റെ പാർപ്പിടത്തിലേക്കു ക്ഷണിക്കുകയും നിശ്ചിതസമയത്തു് ഒരാളെ അയയ്ക്കുകയും ചെയ്തു. ബ്രഹ്മചാരിയും ഞാനും അയാളോടൊപ്പം അവിടെ ചെന്നു. ഒരു ബ്രാഹ്മണൻ അവിടെ മാംസം മുറിക്കുന്നതു കണ്ടു് എന്നിങ്ക് കടുത്ത വെറുപ്പുതോന്നി. ഒരാളല്ല പലരും മാംസാസ്ഥിമൂർച്ഛപാരത്തിനും മൃഗങ്ങളുടെ കരിച്ച തലകൾക്കുമിടയിലിരുന്നു് ജോലി ചെയ്യുന്നതു കണ്ടു. അപ്പോഴേക്കും ഗൃഹനാഥൻ വന്നു് ഞങ്ങളെ അകത്തേക്കു് ക്ഷണിച്ചു. താങ്കൾ ജോലിതുടരൂ, എന്നിക്കുവേണ്ടി ഒട്ടും കഷ്ടപ്പെടേണ്ട എന്നു പറഞ്ഞു് വേഗം തിരിച്ചുപോന്നു. കറേക്കാലം കഴിഞ്ഞു് ഈ മാംസാഹാരി ബ്രാഹ്മണൻ എന്റെ അടുത്തു വന്നു്, വീണ്ടും വീട്ടിലേക്കു് ക്ഷണിച്ചു മാംസവും മറ്റും എന്നിക്കുവേണ്ടി തയ്യാറാക്കിയ വിശിഷ്ടഭോജനമായിരുന്നുവെന്നുകൂടി പറഞ്ഞു. ഇതെല്ലാം വൃഥാ, നിഷ്പലമാണ്. താങ്കൾ മാംസാഹാരിയാണ്, എന്നിങ്ക് വല്ല പഴമോ മറ്റോ മതി; മാംസം ഭക്ഷിക്കുന്നതു പോകട്ടെ, കാണുന്നതുപോലും എന്നിങ്ക് രോഗമുണ്ടാക്കുകയും എന്നെ സല്ലരിക്കാനാണെങ്കിൽ അന്നഫലാദികൾ കൊടുത്തയച്ചാൽ മതിയെന്നും ഈ ബ്രഹ്മചാരി ഇവിടെ ഭക്ഷണം പാകം ചെയ്തുകൊള്ളുമെന്നും ഞാൻ പറഞ്ഞു. ഇതെല്ലാം സമ്മതിച്ചു് ലജ്ജിതനായി അയാളവിടെ നിന്നു മടങ്ങി.

ഞാൻ കറേ ദിവസം കൂടി ടിഹരിയിൽ തങ്ങി. ആ ബ്രാഹ്മണനോടു തന്നെ എന്നിങ്ക് വായിക്കാനാഗ്രഹമുള്ള ചില ഗ്രന്ഥങ്ങളെപ്പറ്റി അന്വേഷിച്ചു. ആ നഗരത്തിൽ തന്നെ അതു കിട്ടാനിടയുണ്ടെന്നു മനസ്സിലാക്കി അദ്വൈത സംസ്കൃത വ്യാകരണം, വലിയ കവികൾ നിർമ്മിച്ച കോശ

ങ്ങൾ, ജ്യോതിഷം, തന്ത്രങ്ങൾ മുതലായ പുസ്തകങ്ങളെപ്പറ്റി പറഞ്ഞു. ഇവയിൽ തന്ത്രഗ്രന്ഥങ്ങൾ ഞാൻ കണ്ടിരുന്നില്ല. അതിനാൽ അവ വേണമെന്നു പറഞ്ഞു. ചെറുതും വലുതുമായ ഏതാനും ഗ്രന്ഥങ്ങൾ തന്നെ. ഞാനവ വായിച്ചു. നിറയെ അനാചാരങ്ങളുടെ വിവരണമായിരുന്നു. അമ്മ, മകൾ, സഹോദരി, പറച്ചി, ചണ്ഡാലി മുതലായവരോടു് സംഗമം, നഗ്നരാക്കി പൂജ, മദ്യം മാംസം മത്സ്യം മുദ്ര അഥവാ ബ്രാഹ്മണർ മുതൽ ചണ്ഡാലർ വരെ ഒന്നിച്ചു ഭക്ഷണം കഴിക്കൽ, ആ സ്ത്രീകളോടു് സംഗമം, ഈ അഞ്ചു മകാരങ്ങളാൽ മുക്തി തുടങ്ങിയവ വായിച്ചപ്പോൾ മനസ്സിൽ വലിയ ദുഃഖമുണ്ടായി. ഈ ഗ്രന്ഥങ്ങളെഴുതിയവർ എത്ര വലിയ ദുർബുദ്ധികളായിരുന്നുവെന്നു ചിന്തിച്ചു.

പിന്നീടു് ശ്രീനഗറിലേക്കു പോയി. ഇവിടെ കേദാര സ്വട്ടിലെ ഒരു ക്ഷേത്രത്തിൽ പാത്രം ഇവിടത്തെ പണ്ഡിതന്മാരുമായി ചർച്ച നടത്തുമ്പോൾ അതു് വാദപ്രതിവാദത്തിന്റെ രൂപം കൊള്ളും. അവരെ തോല്പിക്കുവാൻ നേരത്തേ വായിച്ച തന്ത്രങ്ങൾ സഹായകമായി. ഇവിടെ ഗംഗാഗിരി എന്നൊരു സന്ന്യാസി ഉണ്ടായിരുന്നു. ഇദ്ദേഹം പാത്തിരുന്ന സ്വപ്നകളിലെ ഗുഹയിൽ നിന്നു് പകൽ പുറത്തിറങ്ങിയിരുന്നില്ല. ഇദ്ദേഹവുമായി പരിചയപ്പെട്ടു. നല്ല വിദ്വാനാണെന്നു മനസ്സിലായി. കറച്ചദിവസങ്ങൾക്കകം ഞങ്ങൾ വലിയ ക്ഷമയോടെയും യോഗവിദ്യ, മറ്റു് ഉത്തമ വിഷയങ്ങൾ എന്നിവ ദിവസവും ചർച്ച ചെയ്തും വാദപ്രതിവാദം നടത്തിയും ഒന്നിച്ചു താമസിക്കാൻ അദ്ദേഹം യോഗ്യനാണെന്നു് കണ്ടെത്തിയെന്നു ചുരുക്കം. അദ്ദേഹവുമായുള്ള സഹവാസം എന്നിവിടെപ്പെട്ടുകൊണ്ടു് രണ്ടു മാസത്തോളം അവിടെ താമസിച്ചു.

വേനൽ ആരംഭിച്ചതോടെ ഞാൻ, കൂട്ടുകാരൊത്തു് — ധ്യാനചാര്യവും രണ്ടു് പർവ്വതവാസികളായ സന്ന്യാസിമാരും — കേദാരസ്വട്ടിൽ നിന്നു യാത്രയായി. തദ്ദ്രവയാഗ്

തുടങ്ങിയ സ്ഥലങ്ങളിലൂടെ അഗസ്ത്യമുനിയുടെ സമാധിയിൽ എത്തി. അവിടെ നിന്ന് ശിവപുരി എന്ന പ്രസിദ്ധമായ, വടക്കുള്ള ഒരു പർവ്വതത്തിലേക്കു പോയി. അവിടെ ശരത് കാലത്തിലെ നാലുമാസം ചെലവഴിച്ചു. ബ്രഹ്മചാരിയെയും സന്ന്യാസിമാരെയും വിട്ട് ഏകാകിയായി കേദാരഘട്ടിൽ വന്നു ചേർന്നു. പിന്നെ ഗുപ്തകാശിയിലേക്കു പോയി. അവിടെ അല്പനേരമേ തങ്ങിയിട്ടുള്ളൂ. അതായത് ഗൗരീകണ്ഡം, ഭീമഗുഹ വഴി ത്രിയുഗീനാരായണക്ഷേത്രത്തിൽ ചെന്നു് അവിടെ ഏതാനും ദിവസം തങ്ങിയിട്ട് എന്നിങ്ക് പാർക്കാൻ ഏറ്റവും ഇഷ്ടപ്പെട്ട കേദാരഘട്ടിലേക്കു് തിരിച്ചുപോന്നു. അവിടത്തെ ബ്രാഹ്മണപൂജാരിമാർ, ക്ഷേത്രത്തിലെ പണ്ഡിതപുരോഹിതർ) കൾ എന്നിവരോടൊപ്പം കരേണര കഴിച്ചുകൂട്ടി. എന്തെങ്കിലും പഴയ കൂട്ടുകാർ — ബ്രഹ്മചാരിയും രണ്ടു സന്ന്യാസിമാരും — അപ്പോഴേക്കും അവിടെ വന്നുചേർന്നു.

അവിടത്തെ പൂജാരികളുടെയും ബ്രാഹ്മണരുടെയും പ്രവൃത്തികൾ ഞാൻ സഭാ ഭത്താവിത്തനായി വീക്ഷിക്കുകയും ഓർത്തിരിക്കേണ്ടവ മനസ്സിൽ വയ്ക്കുകയും ചെയ്തു. ഇതെല്ലാം യഥോചിതം പരിചയമായിക്കഴിഞ്ഞപ്പോൾ സമീപത്തുള്ള സഭാ മഞ്ഞുമുടിക്കിടക്കുന്ന പർവ്വതങ്ങളിൽ സഞ്ചരിക്കാൻ ഇച്ഛയുണ്ടായി. ധാരാളം പറഞ്ഞുകേട്ടിട്ടുണ്ടെങ്കിലും കണ്ടിട്ടില്ലാത്ത മഹാത്മാക്കളെ—സിദ്ധന്മാരെ—കാണണമെന്ന അഭിലാഷമാണു് ഈ ഇച്ഛയ്ക്കു കാരണം. എന്തുവന്നാലും ശരി, പറഞ്ഞു കേൾക്കുംപോലെ ഈ മഹാത്മാക്കൾ ഉണ്ടോ ഇല്ലയോ എന്നു ഗവേഷണം നടത്തുകതന്നെ തീരുമാനിച്ചു. പർവ്വതയാത്ര യോനകമായ കഠിനതകൾ നിറഞ്ഞതാണു്. തണുപ്പുകാലത്തു് പറയുകയും വേണ്ട. അതിനാൽ പർവ്വതവാസികളിൽ ചിലരോടു് ഇത്തരം സിദ്ധന്മാരെപ്പറ്റി വല്ല അറിവും ഉണ്ടോ എന്നു് അന്വേഷിച്ചു. അറിവില്ലായ്മയാലോ അന്ധവിശ്വാസത്താലോ എല്ലാവരും കെട്ടുകഥകൾ പറഞ്ഞതേയുള്ളൂ. ഇരുപതു ദിവസം വെറുതെ ചുറ്റിക്കറങ്ങി ഉത്സാഹ

നഗ്നിതനായി, പോയതുപോലെ ഏകാകിയായി മടങ്ങി. വഴിയിൽ എന്റെ കൂടിയവർ രണ്ടു മൂന്നു ദിവസം മുൻപേ അതിശയം കാരണം എന്ന ഒറ്റയ്ക്കായിത്തീർന്നുപോന്നു.

ഇതു കഴിഞ്ഞു ഞാൻ തുംഗനാഥ കൊടുമുടിയിൽ കയറി. അവിടെ ഒരു ക്ഷേത്രവും പൂജാരികളും നിറയെ വിഗ്രഹങ്ങളും ഉണ്ടായിരുന്നു. അന്നുതന്നെ ഞാൻ മലയിറങ്ങി. വഴി പടിഞ്ഞാറോട്ടും തെക്കുപടിഞ്ഞാറോട്ടും രണ്ടായി പരിയുന്നതു കണ്ടു. ഞാൻ വനത്തിലേക്കു തിരിയുന്ന വഴിയേ നടന്നു. കര കയറിച്ചെന്നപ്പോൾ ഉണങ്ങിവരണ്ടതെങ്കിലും ചോരമായൊരു വനത്തിലെത്തിപ്പെട്ടു. മുന്നോട്ട് വഴിയില്ല. ഇങ്ങനെ കടുങ്ങിപ്പോയപ്പോൾ മുകളിലേക്കു പോകണോ നാശേയ്ക്ക് ഇറങ്ങണോ എന്ന ചിന്തയിലായി. ഞാൻ പർവ്വതം ഉയരം കൂടിയതും ഭക്തർക്കും ആയിരുന്നതിനാൽ അതിൽ കയറാനാവുകയില്ലെന്ന് നിശ്ചയിച്ചു. ഉണങ്ങിയ പുല്ലിലും പടപ്പിലും പിടിച്ച് ഒരു വിധത്തിൽ ഒരു വരണ്ട നീച്ചാലിന്റെ മകൾത്തടത്തിൽ ചെന്നുപററി. അവിടെനിന്ന് നോക്കിയപ്പോൾ അഗമ്യമായ പർവ്വതങ്ങളും കുന്നുകളും മനുഷ്യന് ചെന്നുപററാനാവാത്ത പ്രദേശങ്ങളുമേ കണ്ണിൽപെട്ടുള്ള സൂര്യൻ അസ്തമിക്കാൻ തുടങ്ങി. ഈ വരണ്ട വിജന പ്രദേശത്തു്, വെള്ളം കിട്ടുകയില്ല. കാട്ടുതീയുണ്ടാകാനും സാധ്യതയുണ്ടു് എന്റെ ഗതിയെന്താകുമെന്ന് ചിന്തയായി. അവിടെ നിന്നു പോരാനുള്ള ശ്രമത്തിൽ മുളളിലുടക്കി വസ്രങ്ങളും ശരീരവും കീറി. കാലും നീരു പിടിച്ച് വീർത്തു. ഒരു വിധത്തിൽ വളരെ പ്രയാസപ്പെട്ടു്, ദേവത്തോടെ, സങ്കടത്തോടെ വഴി തരണം ചെയ്തു് പർവ്വതത്തിന്റെ താഴ്വരയിലെത്തിച്ചേർന്നു. നടപ്പാത കണ്ടെത്തി. ഇരുട്ടുപരന്നുതുടങ്ങി. ഊഹിച്ച് വഴി നടന്നു. പ്രധാനവഴി വിട്ടുപോകാതിരിക്കാൻ ശ്രമിച്ചു. നടന്നു നടന്നു് ചെന്നപ്പോൾ ചില പണ്ണികൾ ഞങ്ങൾ കണ്ടു. അവിടെയുണ്ടായിരുന്നവരിൽ നിന്ന് ഊഖി മാർത്തിലേക്കുള്ള വഴിയാണതെന്നു മനസ്സിലായി. ഞാൻ അവിടെച്ചെന്ന് രാപാത്തു.

നന്നായി വിശ്രമിച്ചിട്ട് രാവിലെ ഗുപ്തകാശിയിലേക്കു തിരിച്ചുപോന്നു. അവിടെനിന്നാണ് ഞാൻ വടക്കോട്ട് യാത്ര തിരിച്ചത്. ഈ യാത്രയിലെ അഭിലാഷം എന്നെ വീണ്ടും ഊഖീമംത്തിൽ എത്തിച്ചു. അവിടത്തെ ഗുഹകളിൽ വസിക്കുന്നവരെപ്പറ്റി അറിയണം. വീണ്ടും ഊഖീമംത്തിൽ എത്തി. അവിടം നന്നായി കാണാൻ അവസരം കിട്ടി. മഠം ആഡംബരയുക്തവും പാഷണ്ഡി*കളായ സന്ന്യാസിമാർ നിറഞ്ഞതും ആയിരുന്നു. ഇവിടത്തെ മഠാധിപതി എന്ന ശിഷ്യനാക്കാൻ ആഗ്രഹിച്ചു. മഠാധിപതിപ്പട്ടം എന്നിക്കത്തരാമെന്നും ലക്ഷക്കണക്കിന് രൂപയുള്ള ഖജനാവു് എന്നിക്കയീനമായിരിക്കുമെന്നും പ്രലോഭിപ്പിച്ചു. പണത്തിന് ആഗ്രഹമുണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ ഇതിലെത്രയോ അധികം വരുന്ന എന്റെ പിതൃസ്വത്തു് ഞാൻ ഉപേക്ഷിക്കുമായിരുന്നില്ലെന്ന് നിസ്സഹനായി ഉത്തരം പറഞ്ഞു. ഏതുദേശത്തോടെയാണോ ഞാൻ വീടു വെടിഞ്ഞതും സാംസാരിക ഐശ്വര്യങ്ങൾക്കു നേരേ മുഖം തിരിച്ചതും എന്ന് നിങ്ങൾക്കറിവില്ല; നിങ്ങളുടേതിനു യതിക്കുണമില്ല; പിന്നെ ഞാനെന്നതിന് ഇവിടെത്തങ്ങണമെന്നുകൂടി ചോദിച്ചു. എന്തിനാണ് എന്നും എന്റെ ഉദ്ദേശ്യം എന്താണെന്നും മഠാധിപതി ചോദിച്ചു. സത്യയോഗവിദ്യ, മോക്ഷം എന്നിവ (ഇവകൂടാതെ അത്ഥപരിശുദ്ധിയും സത്യ-ന്യായാചരണങ്ങളും പ്രാപ്തമാവുകയില്ല) യാണെന്ന് ഞാൻ മറുപടി പറഞ്ഞു. ഇവ കൈവരുന്നതുവരെ എന്റെ ദേശവാസികൾക്ക് ഉപകാരം ചെയ്യുക എന്ന കർത്തവ്യം നിറവേറ്റുകയാണ് ഉദ്ദേശ്യം. ഇതു കേട്ടു് മഠാധിപതി പറഞ്ഞു:— “നല്ലകാര്യം. ഏതാനും ദിവസം നിങ്ങൾ ഇവിടെ താമസിക്കുക” ഞാൻ ഉത്തരമൊന്നും പറഞ്ഞില്ല. ഇവിടെ താമസിച്ചതുകൊണ്ട് ഒരു പ്രയോജനവും ഇല്ലെന്നു മനസ്സിലായി. പിറ്റേന്നു് രാവിലെ എഴുന്നേറ്റു് ജോശിമാത്തിലേക്കു് യാത്ര തിരിച്ചു.

* പാഷണ്ഡി എന്ന പദം കടുത്തയാഥാസ്ഥിതികത. വീട്ടുവീഴ് കൂടാതെ അർത്ഥഹീനമായ ആചാരാനുഷ്ഠാനങ്ങൾ അനുഷ്ഠിക്കുന്നവരും എന്നർത്ഥത്തിലുടക്കണം. (പരിഭാഷകൻ.)

അവിടെ ഏതാനും ദിവസം താമസിച്ചു. ദക്ഷിണ മഹാ
രാഷ്ട്രക്കാരും, സന്നയാസാശ്രമത്തിലെ നാലാം ശ്രേണിക്കാ
രായ ചില യഥാർത്ഥ സന്നാസിമാരും അവിടെയുണ്ടായി
രുന്നു. അനേകം യോഗികളും, വിദ്യാന്മാരായ മറാഠിപതി
മാരും, സന്നാസിമാരുമായി സമ്പർക്കം പുലർത്തി. അവരിൽ
നിന്ന് യോഗവിദ്യയെ സംബന്ധിച്ച പല പുതിയ അറിവു
കളും ഏനിക്കുകിട്ടി.

അവിടെ നിന്ന് വീണ്ടും ബദരീനാരായണത്തിലേക്കു
പോയി. വിദ്യാനായ 'റാവൽജി'യായിരുന്നു അവിടത്തെ
മുഖ്യൻ. അദ്ദേഹത്തോടൊപ്പം കറേ ദിവസം കഴിഞ്ഞു. വേദ
ങ്ങൾ ദർശനങ്ങൾ എന്നിവയെപ്പറ്റി ധാരാളം വാദപ്രതി
വാദങ്ങളുണ്ടായി.

ഈ പരിസ്ഥിതിയിൽ വിദ്യാനായ യഥാർത്ഥയോഗിയും
ആയ ആരെങ്കിലുമുണ്ടോ എന്നു ഞാൻ ചോദിച്ചപ്പോൾ
ഇപ്പോൾ ഈ ചുറ്റുപാടിൽ അങ്ങനെ ആരുമില്ലെന്നു അദ്ദേഹം
വേദത്തോടെ പറഞ്ഞു. ഇത്തരം യോഗികൾ ഈ ദേശത്വ
ത്തിൽ വരാറുള്ളതായി താൻ കേട്ടിട്ടുണ്ടെന്നും അദ്ദേഹം
പറഞ്ഞു. ദേശം മുഴുവനും, വിവിധ പർവ്വതപ്രദേശങ്ങളിൽ
ഇത്തരം യോഗികളുണ്ടോ എന്നന്വേഷിക്കുമെന്ന് അപ്പോൾ
ഞാൻ ദൃഢനിശ്ചയം ചെയ്തു.

ഒരുദിവസം സൂര്യോദയത്തോടെ ഞാൻ യാത്ര തിരിച്ചു.
പർവ്വതത്തിന്റെ അടിവാരങ്ങളിലൂടെ അളകനന്ദയുടെ തീര
ത്തെത്തി. ആ നദികടക്കണമെന്ന് ഏനിക്കു് ഒട്ടും ഇച്ഛയില്ലാ
യിരുന്നു. ആ നദിയുടെ മറുകരയിൽ 'മാംസം' എന്നു പേരുള്ള
ഒരു വലിയ ഗ്രാമം കണ്ടതാണ് കാരണം. അതിനാൽ പർവ്വ
തത്തിന്റെ താഴ്വരയിലൂടെ നടന്ന്, നദിയുടെ ഒഴുകിനനു
ശ്ചലമായി കാട്ടിലേക്കു പോയി. പർവ്വതവും കുന്നുകളും വഴി
യ്ക്കുമെല്ലാം ഹിമവസ്ത്രം പുതച്ചിരുന്നു. മഞ്ഞു് കട്ടയായി അവയ്ക്കു
മുകളിൽ ഉണ്ടായിരുന്നു. വളരെ ക്ലേശിച്ചാണ് ഞാൻ അളക
നന്ദയുടെ ഉദ്ഭവസ്ഥാനത്തെത്തിച്ചേർന്നത്. അവിടെത്തീർ

പ്ലോര, തീരെ അപരിചിതവും, ഒറ്റപ്പെട്ടതും, നാലുപാടും പർവ്വതനിരകൾ ചുഴ്ന്നതുമായ ഏതോ ദിക്കിൽ എത്തിപ്പെട്ട പ്രതീതിയാണുണ്ടായത് മുന്നോട്ടു പോകാൻ വഴി കാണുന്നതില്ല. അല്പംകൂടി കഴിഞ്ഞപ്പോൾ വഴിയേ കാണാതായി. എവിടെയാണ് ഞാനെന്നു അറിവില്ലാതായി. എന്തുചെയ്യണം എന്ന വിചാരത്തിലാണ്ടു, അവസാനം, വഴി കാണാൻ നദിക്കക്കരയെത്തുക എന്നു തീരുമാനിച്ചു. ഞാൻ ധരിച്ചിരുന്ന വസ്ത്രം നേർത്തതും അപര്യാപ്തവും ആയിരുന്നു. തണുപ്പാണെങ്കിൽ അത്യധികവും. കരകഴിഞ്ഞപ്പോഴേക്കും സഹിക്കാനാവാത്തവിധം തണുപ്പുവർദ്ധിച്ചു. വിശപ്പും ദാഹവും വർദ്ധിച്ചു. അസഹനീയമായപ്പോൾ ഒരു കഷണം മഞ്ഞു തിന്ന് ശമിപ്പിക്കാമെന്നു കരുതി. പക്ഷേ, അതുകൊണ്ടു് ഒരു ശമനവും സന്തുഷ്ടിയും ഉണ്ടായില്ല. പിന്നെ, ഞാൻ നദിയിലിറങ്ങി അക്കരയ്ക്കു് നീന്തി.

ചിലയിടങ്ങളിൽ നദി ആഴമേറിയതായിരുന്നു. ചിലയിടങ്ങളിൽ തീരെ ആഴക്കറവും. മുട്ടറം വെള്ളത്തിൽ കുറവു് എങ്ങു ചിലായിരുന്നു. ആഴമേറിയ സ്ഥലങ്ങളിൽ രണ്ടു രണ്ടര ധാരാ വെള്ളം ഉണ്ടായിരുന്നു. വെള്ളത്തിൽ നിറയെ ചെറിയ മഞ്ഞുകഷണങ്ങളായിരുന്നു. അവയിൽ തട്ടി എന്റെ കാലു മുറിഞ്ഞു് രക്തമൊഴുകിത്തുടങ്ങി. കാലു് നന്നേ തണുത്തു മരവിച്ചിരുന്നു. അതിനാൽ വലിയ മുറിവുകൾ ഉണ്ടായതുപോലും അറിഞ്ഞില്ല. ബോധം കെട്ടു വീഴാൻ പോകുന്നതു പോലെ തോന്നി. ഇവിടെ വീണുപോയാൽ പിന്നെ എഴുന്നേല്ക്കുകയില്ലെന്നു നിശ്ചയമായപ്പോൾ, ആവേശപൂർവ്വം വളരെ പ്രയത്നിച്ചു് ഒരു കണക്കിൽ അക്കര പറ്റി. കരേ നേരത്തേക്കു് ഞാൻ മുതപ്രായനായിരുന്നു. എന്നിട്ടും എന്റെ ശരീരത്തിന്റെ മുകൾഭാഗം നഗ്നമാക്കി ഉള്ള വസ്ത്രംകൊണ്ടു് മുട്ടു മുതൽ കീഴു്പോട്ടുള്ള ഭാഗം പൊതിഞ്ഞു. തീർത്തും അവശനും അശക്തനുമായി, എന്തുചെയ്യണമെന്നറിയാതെ അവിടെ നിന്നു. ആരെങ്കിലും സഹായിച്ചാൽ മുന്നോട്ടു നടക്കാമെന്നു പ്രതീക്ഷിച്ചു. തീർത്തും വിവശനായി സഹായതയൊന്നും കാണാ

നാകാതെ നിന്നു. അപ്പോൾ അതിഭൂതനെന്നു് രണ്ടു് പർവ്വത വാസികൾ വരുന്നതു കണ്ടു. അവർ അടുത്തുവന്നു് വിനീതരായി വണങ്ങി അവരുടെ വീട്ടിലേക്കു ക്ഷണിച്ചു. "വരൂ ഞങ്ങൾ ഭക്ഷണവും തരാം." എന്നു പറഞ്ഞു. എന്റെ ദുരിതങ്ങളും ക്ലേശങ്ങളും കേട്ടപ്പോൾ "ഞങ്ങൾ നിങ്ങളെ 'സിദ്ധ പഥ'ത്തിൽ (ഒരു തീർത്ഥസ്ഥാനം) എത്തിക്കാം." എന്നു കൂടി പറഞ്ഞു. അവർ പറഞ്ഞതെല്ലാം ഞാൻ കേട്ടുവെന്നല്ലാതെ എനിക്കതു് ഇഷ്ടപ്പെട്ടില്ല. ഞാൻ പറഞ്ഞു — "നിങ്ങളുടെ ഔദാര്യത്തിനു നന്ദി. കഷ്ടം. എനിക്കു് ഒരടിപോലും നടക്കാൻ ശക്തിയില്ല." എന്നിട്ടും അവർ എന്നെ കൂടെച്ചെല്ലാൻ നിർബ്ബന്ധിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. അവരുടെ ഇച്ഛപ്രകാരം കൂടെ ചെല്ലാൻ എനിക്കൊട്ടും കഴിവില്ലായിരുന്നു. അതിനാൽ ആ സാഹസത്തിനു് ഞാൻ തുനിഞ്ഞില്ല. "ഇവിടെ നിന്നു് നീങ്ങാൻ ശ്രമിക്കുന്നതിലും നന്നു് മരിക്കുകയാണെന്നു്" പറഞ്ഞുപോയി. പിന്നെ അവർ പറഞ്ഞതൊന്നും ശ്രദ്ധിച്ചില്ല. തിരിച്ചുപോയി പറന്നു തുടരുകയോവും ഭംഗിയെന്നു് വിചാരിച്ചു. ഇതിനിടെ അവരിരുവരും നടന്നുനീങ്ങി പർവ്വതങ്ങളിൽ മറഞ്ഞു.

അവിടെ നിന്നു് അല്പം സുഖം കിട്ടിയപ്പോൾ സാവധാനം നടന്നു വസുധാര (തീർത്ഥസ്ഥാനം) യിൽ എത്തി കരേസമയം വിശ്രമിച്ചിട്ടു് മഗ്നം എന്ന പ്രദേശത്തിനടുത്തുകൂടി അന്നുവൈകിട്ടു് എട്ടു മണിയോടെ ബദരീനാരായണത്തിൽ എത്തിച്ചേർന്നു. എന്നെക്കണ്ടു് റാവൽജിയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്നേഹിതനും വിസ്മയത്തോടെ "ഇന്നു മുഴുവനും നിങ്ങൾ എവിടെയായിരുന്നു" എന്നു ചോദിച്ചു. ഞാൻ വൃത്താന്തമെല്ലാം ക്രമമായി പറഞ്ഞുകേൾപ്പിച്ചു. രാത്രിയിൽ അല്പം ആഹാരം കഴിച്ചപ്പോൾ എന്റെ നഷ്ടപ്പെട്ട ശക്തി തിരിച്ചു കിട്ടിയതുപോലെ തോന്നി. കിടന്നുറങ്ങി.

പിറ്റേന്നു് അതിരാവിലെ എഴുന്നേറ്റു് റാവൽജിയോടു് യാത്ര ചോദിച്ചു്, രാമപുര ലക്ഷ്യമാക്കി നടന്നു. അന്നുവൈകുന്നേരത്തോടെ, ഒരു യോഗിയുടെ പാപ്പിടത്തിലെത്തി. മഹാ

തപസ്വിയായിരുന്നു, അദ്ദേഹം. രാത്രി അവിടെക്കഴിച്ചു. ജീവിച്ചിരിക്കുന്ന ഋഷിമാരിലും സന്ന്യാസിമാരിലും ഉന്നത കോടിയിൽ പെട്ട ഏക ഋഷി താനാണെന്നദ്ദേഹം സ്വയം മതിച്ചിരുന്നു. ധാർമിക വിഷയങ്ങളെപ്പറ്റി ഞങ്ങൾ തമ്മിൽ വളരെ നേരം സംസാരിച്ചു. എന്റെ സങ്കല്പങ്ങളെ ഒന്നുകൂടി ഉറപ്പിച്ചുകൊണ്ട് പിറേറന്നു രാവിലെ ഞാൻ പുറപ്പെട്ടു. പല വനങ്ങളും പർവ്വതങ്ങളും കടന്ന്, ചിൽകാലാടി ഇറങ്ങി അവസാനം രാമപുരയിൽ എത്തി അവിടെ രാമഗിരി എന്നു പ്രസിദ്ധനായ ആളിന്റെ കൂടെ താമസിച്ചു. സഭാചാരവും ആധ്യാത്മികതയും നിമിത്തം ഇദ്ദേഹം അതിപ്രസിദ്ധനായിരുന്നു.

വളരെ വിചിത്രസ്വഭാവക്കാരനായിരുന്നു ഇദ്ദേഹം. ഉറക്കമില്ല. രാത്രി മുഴുവനും ഉറക്കെ തന്നെത്താൻ സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കും. ചിലപ്പോൾ കൂവി വിളിക്കും. അലറും. എഴുന്നേറ്റുനോക്കുമ്പോൾ മുറിയിൽ വേറെ ആരും ഇല്ല. ഇത് എന്നെ വളരെ വിസ്മയിപ്പിച്ചു. ശിഷ്യന്മാരോടു ചോദിച്ചപ്പോൾ ഇതദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വഭാവമാണെന്നു പറഞ്ഞു. ഇതിന്റെ രഹസ്യം എന്താണെന്ന് ആർക്കും പറഞ്ഞുതരാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. അവസാനം ഞാൻ അദ്ദേഹത്തോടു നേരിട്ടു പല തവണ ചോദിച്ചപ്പോഴാണ് രഹസ്യം പിടികിട്ടിയത്. അദ്ദേഹം ചെയ്യുന്നത് പൂണ്ണയോഗവിദ്യയുടെ ഫലമല്ലെന്നും അതിൽ വന്ന ന്യൂനതയുടെ ഫലമാണെന്നും എനിക്കു തീരുമാനിക്കാൻ കഴിഞ്ഞു. എനിക്കു അറിയാൻ ആഗ്രഹമുള്ള സാധനമല്ലിത്. അദ്ദേഹം പൂണ്ണയോഗിയല്ല. യോഗത്തിൽ അല്പം പുരോഗതിയുണ്ടായിട്ടുണ്ട് എന്നേയുള്ളൂ.

അവിടെ നിന്ന് ഞാൻ കാശീപുരയിൽ എത്തി. അവിടെ നിന്ന് ദ്രോണ സാഗരത്തിലും മഞ്ഞുകാലം മുഴുവൻ അവിടെ കഴിഞ്ഞു. ഹിമാലയ പർവ്വതത്തിൽ എത്തി ദേഹത്യാഗം ചെയ്യണമെന്ന് ഇച്ഛയുണ്ടായി. എന്നാൽ ജ്ഞാനപ്രാപ്തിക്കു ശേഷം ദേഹത്യാഗം ചെയ്യുന്നതാണ് നന്നെന്ന് മനസ്സിൽ തോന്നി. അതിനാൽ മുറാദാബാദ് വഴി സംഭലിൽ എത്തി,

ഗവമുദ്രേതശ്ചരത്തുകൂടി ഗംഗാതടത്തിൽ ചെന്നു ചേർന്നു. അപ്പോൾ മറ്റു ധർമ്മഗ്രന്ഥങ്ങൾക്കു പുറമേ ശിവസന്ധ്യ, ഹാ പ്രദീപിക, യോഗബീജം, കേശരാണി സംഗീതം എന്നിവയും ഉണ്ടായിരുന്നു. യാത്രയിൽ ഇവയാണ് വായിക്കാൻ അവയിൽ പലതിലും നാഡീചക്രം മുതലായവയാണ് പ്രതിപാദ്യം. ഇതിനെപ്പറ്റി വിസ്തരിച്ച് വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നത് വായിക്കുന്നവർ തുടർന്നുപോകും. എന്നിക്കൊരിക്കലും ഇതു ബുദ്ധിയിൽ കയറാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. ഇതെല്ലാം സത്യമോ അസത്യമോ എന്നു ശങ്കയുണ്ടായി. ഈ ശങ്ക നിവാരണം ചെയ്യാൻ യത്നിച്ചു പോന്നു. എന്നാൽ ഇതൊന്നും നിവാരണം ചെയ്യാൻ കഴിഞ്ഞില്ല; അതിനവസരവും കിട്ടിയില്ല.

ഒരു ദിവസം ദൈവഗത്യാ നദിയിലൂടെ ഒഴുകിവന്ന ശവം കിട്ടി. അതിനെ സമുചിതമായി പരിശോധിക്കാനും ആ പുസ്തകങ്ങളിൽ എഴുതിയിരിക്കുന്നതിനെപ്പറ്റി നിർണ്ണയിക്കാനുമുള്ള അവസരമെന്നു കരുതി, പുസ്തകങ്ങൾ ഒരു വശത്തുവെച്ച് നദിയിലിറങ്ങി ശവം കരയ്ക്കടുപ്പിച്ചു. മുച്ചയുള്ള ഒരു കത്തി കൊണ്ട് അതു കീറിമുറിച്ച് ഹൃദയമെടുത്തു. പുസ്തകത്തിൽ എഴുതിയിരിക്കുന്നതുമായി ശ്രദ്ധാപൂർവ്വം താരതമ്യം ചെയ്തു. അതുപോലെ ശിരസ്സും കഴുത്തും പരിശോധിച്ചു. പുസ്തകത്തിലെ വിവരണവും ശവവുമായി ഒരു പൊരുത്തവുമില്ലെന്നു മനസ്സിലാക്കി. പുസ്തകങ്ങളെല്ലാം വലിച്ചുകീറി, ശവത്തോടൊപ്പം നദിയിൽ തള്ളി.

അന്നു മുതൽ, പതുക്കെപ്പതുക്കെ, ഞാൻ ഈ നിഗമനത്തിലെത്തി: - 'വേദങ്ങൾ, ഉപനിഷത്തുകൾ, പാതഞ്ജലയോഗം, സാംഖ്യശാസ്ത്രം എന്നിവയൊഴികെ, യോഗവും ശാസ്ത്രവും വർണ്ണിക്കുന്ന പുസ്തകങ്ങളത്രയും മിഥ്യയും അശ്രദ്ധവുമാണ്'.

കരദിവസം ഇങ്ങനെ ഗംഗാതീരത്തു കഴിച്ചുകൂട്ടിയിട്ട് ഹനുമാബാദിലേക്കു പോയി. അവിടെ നിന്ന് ശ്രംഗീരാം പുരിവഴി കാൺപൂരിലേക്കു പോയി, അപ്പോൾ വിക്രമാബ്ദം 1012 അവസാനിച്ചിരുന്നു.

1913ൽ ആദ്യത്തെ അഞ്ചു മാസത്തിനിടയിൽ കാൺപൂ

രിനും പ്രയാഗത്തും മധ്യേയുള്ള അനേകം സ്ഥലങ്ങൾ ഞാൻ സന്ദർശിച്ചു. ഭാദ്രപദംഭരണത്തോടെ മിസ് ജാപ്പൂരിലെത്തി. ഒരു മാസം അവിടത്തെ വിന്യാസലക്ഷ്യങ്ങളുടെ ക്ഷേത്രത്തിൽ പാത്രം. പിന്നെ കാശിയിൽ ചെന്നു വരണാഗംഗാ സംഗമത്തിലെ ഗുഹയിൽ കഴിഞ്ഞു. അന്നത് വോനന്ദ സരസ്വതിയുടെ അധീനതയിൽ ആയിരുന്നു. അവിടെ കാകാരം, രാജാരം തുടങ്ങിയ ശാസ്ത്രീമാർ എന്റെ പരിചയക്കാരായി. അവിടെ വെറും പന്ത്രണ്ടു ദിവസമേ താമസിച്ചുള്ളൂ.

പിന്നീട്, ഏതന്വേഷിച്ചാണോ ഇറങ്ങിത്തരിച്ചിരിക്കുന്നത്, അതിനെത്തേടിയാത്ര തുടങ്ങി. 1913 ആഗ്നിനം വെള്ളത്ത പക്ഷത്തിലെ ദ്വിതീയ നാളിൽ ചണ്ഡാലഗുഹയിലെ ഭഗ്നാകണ്ഡക്ഷേത്രത്തിലെത്തി. അവിടെ പത്തുദിവസം കഴിച്ചുകൂട്ടി. അവിടെ വച്ച് ചോറുണ്ണുന്നത് നിത്തി. പാൽ മാത്രം കഴിച്ചുകൊണ്ട് രാപകൽ യോഗവിദ്യാധ്യയനവും യോഗാഭ്യാസവുമായി കഴിഞ്ഞു.

തേർഭാഗ്യമെന്നു പറയട്ടെ. അവിടെവെച്ച് ഭാംഗ്* കഴിക്കുകയെന്ന കടുത്ത ദോഷം എന്നെ പിടികൂടി. അതിന്റെ മത്തിൽ പലപ്പോഴും ബോധരഹിതനാകുമായിരുന്നു. ഒരു ദിവസം ക്ഷേത്രത്തിൽ നിന്നിറങ്ങി ചണ്ഡാലഗുഹയിൽ സമീപമുള്ള ഗ്രാമത്തിലേക്കു വരുമ്പോഴി ഒരു പഴയ പരിചയക്കാരനെ കണ്ടുമുട്ടി. ഗ്രാമത്തിനപ്പുറം കറേ റോഡ് ഒരു ശിവക്ഷേത്രം ഉണ്ടായിരുന്നു. അവിടെച്ചെന്ന് രാപാത്രം. രാത്രിയിൽ ഭാംഗിന്റെ മത്തുനിമിത്തം ബോധംകെട്ട് ഉറങ്ങിക്കിടക്കുമ്പോൾ ഞാനൊരു സ്വപ്നം കണ്ടു അതിപ്രകാരമായിരുന്നു— ഞാൻ മഹാദേവനെയും പാർവ്വതിയെയും കണ്ടു. അവർ അന്യോന്യം വർത്തമാനം പറയുന്നു. സംസാരവിഷയം ഞാനാണ്. പാർവ്വതി മഹാദേവനോടു പറയുന്നു— 'ഭോനന്ദ സരസ്വതി വിവാഹിതനായാൽ നന്നായിരുന്നു. എന്നാൽ ദേവകൾ ഇത് ഇഷ്ടപ്പെടുന്നില്ല. ഇഷ്ടപ്പെടായ്കയ്ക്ക് കാരണം

*കഞ്ചാവിന്റെ ഇല പാലിൽ അരച്ചുണ്ടാക്കുന്ന ദൈവരം പാനീയമാണ് ഭാംഗ്. ഇത് അമൃതമായി പാഷണ്ഡർ കരുതുന്നു. (പരിഭാഷകൻ)

ഭാംഗ് ആണ്.' ഞാനെന്നും. സ്വപ്നത്തെപ്പറ്റി ചിന്തിക്കാൻ തുടങ്ങി. എന്നിങ്ങ് വലിയ ദുഃഖവും ക്ലേശവും ഉണ്ടായി. അപ്പോൾ ധാരാളമായി മഴ പെയ്യുകയായിരുന്നു. ഞാൻ ആ ക്ഷേത്രത്തിന്റെ നടവഴിയിൽ പ്രധാന വാതിലിന് മുൻപിൽ വിശ്രമിച്ചു. അവിടെ നന്ദികേശ്വരന്റെ ശിവ വാഹനം) ഒരു വലിയ പ്രതിമ ഉണ്ടായിരുന്നു. അതിന് പിന്നിൽ ചെന്നു എന്റെ പുസ്തകങ്ങളെ വച്ച് ഞാനിരുന്നു. എന്നെപ്പറ്റിത്തന്നെയായിരുന്നു ചിന്ത. പെട്ടെന്ന് നന്ദിവിഗ്രഹത്തിനുള്ളിൽ നടക്കി അവിടെ ഒരു മനുഷ്യൻ ഇരിക്കുന്നു. ഞാൻ അയാളുടെ നേക്കു് കൈനീട്ടി അയാൾ പേടി ചുരണ്ടു ഒറ്റച്ചാട്ടം ചാടി അയാൾ ഗ്രാമത്തിലേക്കു് ഓടി. അയാൾ ഇരുന്നിടത്തു് ഞാൻ കയറിയിരുന്നു രാത്രി കഴിച്ചുകൂട്ടി. രാവിലെ ഒരു വൃദ്ധ അവിടെ വന്നു. കാളയെ പൂജിച്ചു. ഞാൻ അതിനുള്ളിലുണ്ടു്. ശക്തരും തയീരും സമർപ്പിച്ചു് എന്നെ ദേവതയായി കരുതി അവർ പറഞ്ഞു — "ഇതിൽ അല്പമെങ്കിലും ക്ഷേിച്ചാട്ടെ." ഞാൻ വിശ്വസം പൊരിഞ്ഞിരിക്കുകയായിരുന്നു. അതു മുഴുവനും തിന്നു. പള്ളിച്ചു തയീരായിരുന്നതുകൊണ്ടു് ഭാംഗിന്റെ മത്തിനു് മറ്റുതന്നായി. വളരെ ആശ്വാസം കിട്ടി.

1914 ചൈത്രം — അവിടെ നിന്നു് പുറപ്പെട്ടു. നമ്മു് ദുഃഖിക്കുന്ന പർവ്വതത്തിന്റെ നേക്കു് യാത്ര തുടങ്ങി. ഞാനാ രോടും ഒരിക്കലും വഴി ചോദിച്ചില്ല. തെക്കേദിക്കിലേക്കു് നടന്നു. വേഗംതന്നെ നിബിഡ വനപ്രദേശത്തു് എത്തി. വനത്തിൽ അങ്ങിങ്ങു് ക്രമമായല്ലാതെ പഴയ കുടിലുകൾ കണ്ടു. അങ്ങിങ്ങു് പുതിയവയും ഉണ്ടു്. അതിൽ ഒരു കുടിയിൽ നിന്നു് അല്പം പാലു കിട്ടി. അതും കുടിച്ച് മുന്നോട്ടു നടന്നു. മൂക്കാൽ കോശം നടന്നപ്പോൾ മുന്നോട്ടു പ്രധാന പാതയില്ലാത്ത ഒരിടത്തെത്തി. എങ്ങോട്ടു പോകുന്നതെന്നു് എന്നിങ്ങനെ വില്ലാത്ത ഊടുവഴികളിലൊന്നു് തിരഞ്ഞെടുക്കുകയേ നിവൃത്തിയുള്ളൂ. അങ്ങനെ ചെന്നു് ഒരു വനപ്രദേശത്തെത്തി. അവിടെ ധാരാളം ഞാവൽ വൃക്ഷങ്ങളുണ്ടായിരുന്നു. ഇടതൂർന്നു്

വളർന്നുനിന്ന പുല്ലു കാരണം വഴി കാണാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. ഒരു തടിയൻ കരിങ്കരയിയുടെ മുൻപിൽ ഞാൻ ചെന്നുപെട്ടു. അമ്മറി കൊണ്ടു് പീൻകാലുകളിൽ ഏഴുനേരറ്റു നിന്നു്, വായും പൊളിച്ചു് എന്റെ നേർക്കു്ത്തു. കുറച്ചു നേരത്തേക്കു് ഞാൻ സ്തബ്ധനായി നിന്നുപോയി. പിന്നെ സാവധാനം ഞാൻ എന്റെ കയ്യിലിരുന്ന ഭണ്ഡു് അതിന്റെ നേരേ ഓങ്ങി. അതു് പേടിച്ച് തിരിഞ്ഞോടി. അതിന്റെ അമർൽ കേട്ടു് എന്ന നേരത്തേ കണ്ട ഗ്രാമീണർ പത്തലുകളുമെടുത്തു് വേട്ടപ്പട്ടികളെയും കൂട്ടി എന്നെ രക്ഷിക്കാനെത്തി. അവരോടൊപ്പം ഗ്രാമത്തിലേക്കു ചെല്ലാൻ എന്നെ നിർബ്ബന്ധിച്ചു. കാട്ടിൽ മഹാ ഭൂരിതങ്ങളുണ്ടാകുമെന്നും ക്രൂരവന്യമൃഗങ്ങൾ — കരടി — ആന — പുലി — മുതലായവ നിറഞ്ഞ വനമാണിതെന്നും പറഞ്ഞു. എന്റെ രക്ഷയെപ്പറ്റി വ്യാകുലപ്പെടേണ്ട എന്നു പറഞ്ഞു. ഞാൻ സുരക്ഷിതനാണല്ലോ. നമ്മുടെയുടെ ഉദ്ഭവസ്ഥാനം കണ്ടെത്തുക മാത്രമായിരുന്നു എന്റെ ഏകലക്ഷ്യം. ഒരു ഭയവും കഷ്ടതയും എന്റെ ലക്ഷ്യത്തെ നിരോധിക്കാൻ ശക്തമല്ലായിരുന്നു. എന്റെ കൈവശമുണ്ടായിരുന്ന ഭണ്ഡി നേക്കാൾ വലിയൊരു ലാത്തി അവർ തന്നു. ഞാനതു സ്വീകരിച്ചുകീലും ഉടനേതന്നെ വലിച്ചെറിഞ്ഞു.

അന്നു് ഇരുട്ടു പരക്കുന്നതുവരെ നിരന്തരം നടന്നു. മണിക്കൂറുകളോളം മനുഷ്യവാസത്തിന്റെ ലക്ഷണമൊന്നും കാണാനായില്ല. ദൂരെയെങ്ങും ഗ്രാമങ്ങൾ കാണുന്നുമില്ല. ചെറിയകുടിലു പോലും കാണാനില്ലായിരുന്നു. മനുഷ്യനെ കാണാനേയില്ല. വഴിയിൽ മരങ്ങൾ മാത്രം. അവയിൽ പലതും കടപുഴകിക്കിടക്കുന്നു. മദ്ധ്യാനകം പിഴുതിട്ടുതാവാം. കരേറ്റരം ചെന്നപ്പോൾ വല്ലാത്തൊരു കാടു്! അതിൽ കയറുക വിഷമമായിരുന്നു. നിറയെ മുരവ്വക്ഷങ്ങളും മുരപ്പടർപ്പും. അതിലൂടെ അപ്പറം കടന്നു് സാധാരണ വനത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്നതു് വിഷമമെന്നല്ല, അസാധ്യമാണെന്നു തോന്നി. ഞാൻ ശ്രമിച്ചു നോക്കി. കനിഞ്ഞു് മുട്ടിലിഴഞ്ഞും കമഴു്ന്നു് കിടന്നു് സപ്പു

ഞെപ്പോലെ ഇഴഞ്ഞും നീന്തിയും ഒരുതരത്തിൽ ആ വൈതരണി തരണം ചെയ്തു.

ഈ ദിഗ്വിജയത്തിന് എന്റെ വസ്ത്രങ്ങൾ കീറിനീക്കിയടയ്ക്കേണ്ടിവന്നു. മാംസവും അല്പമൊക്കെ കാഴ്ചവച്ചു. കീറിമുറിഞ്ഞു് അദ്ധ്വാനനായി ഞാൻ അപ്പരമെത്തി കൂരിരുട്ടായിരുന്നു സർവ്വത്ര. ഇരുട്ടല്ലാതൊന്നും കാണാനില്ല. വഴികാണാനില്ലെങ്കിലും, തെളിയുന്നില്ലെങ്കിലും മുൻപോട്ടെന്ന നിശ്ചയം തകർന്നുവന്നതല്ലായിരുന്നു. ഏതെങ്കിലും വഴി തെളിയുമെന്ന പ്രതീക്ഷ ശക്തമായിരുന്നു. അതിനാൽ നിരന്തരം മുന്നോട്ടുപോയി. അവസാനം നാലുപാടും ഉയർന്ന പാറകളുടേയും പർവ്വതങ്ങളും ചുറ്റിയ ഒരു യോഗനക്ഷത്രമാനത്തു് ഞാൻ ചെന്നുപററി. അവിടെ ഓഷധികളും മരങ്ങളും ഉണ്ടായിരുന്നു. നേഷ്യവാസത്തിന്റെ ചില ലക്ഷണങ്ങളും ചിഹ്നങ്ങളും കണ്ടു.

പെട്ടെന്നു് കരേ കടിലുകളും പുരകളും കണ്ണിൽപെട്ടു. അവയ്ക്കു് ചുറ്റും ചാണകക്കുളന കാണാമായിരുന്നു. ശുദ്ധജലമൊഴുകുന്ന ഒരു ചെറിയ നദിയും ഉണ്ടായിരുന്നു, അതിന്റെ തീരത്തു് ആട്ടിൻകൂട്ടം മേയുന്നു. പുരകളിൽ നിന്നും ദ്രവിച്ച കടിലുകളിൽ നിന്നും വെളിച്ചം ഇമവെട്ടിക്കുന്നു. പഥികരെ വിളിക്കുംപോലെ. സ്വാഗതമോതുംപോലെ. ഒരു കടിലിനു മുകളിൽ വിരിഞ്ഞുനിന്ന വിശാലമായ മരക്കീഴിൽ ഞാൻ രാത്രി കഴിച്ചു.

രാവിലെ ഏഴന്നേറു് കയ്യിലെയും കാലിലെയും മുറിവുകൾ നദീജലത്തിൽ കഴുകി, പ്രാതഃസന്ധ്യയും പ്രാർത്ഥനയും കഴിക്കുവാനിരുന്നു.പ്പോൾ ഏതോ വന്യമൃഗത്തിന്റെ ടം ടം എന്ന ശബ്ദം കേട്ടു. കറച്ചുസമയം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ വലിയൊരു ആൾക്കൂട്ടം വരുന്നതു കണ്ടു. അതിൽ ധാരാളം സ്ത്രീ പുരുഷന്മാരും കുട്ടികളും അവരുടെ പിന്നാലേ അനേകം പശുക്കളും ആടുകളും ഉണ്ടായിരുന്നു. അവർ ഒരു പുരയിൽ നിന്നാണിറങ്ങി വന്നതു് രാത്രിയിൽ നടന്ന ഏതോ മതച്ചടങ്ങുകൾ

മുഴുകിക്കുന്നതിനായിരുന്നു അവരുടെ പുറപ്പാടെന്നു തോന്നി. എന്നെ കാണുകയും അപരിചിതനാണെന്നു മനസ്സിലാക്കുകയും ചെയ്തപ്പോൾ പലരും എന്റെ ചുറ്റും കൂടി. അവരിൽ ഒരു വൃദ്ധൻ എന്റെ അടുത്തു വന്ന് എവിടെ നിന്നു വരുന്നു എന്ന് ചോദിച്ചു. കാശിയിൽ നിന്നു വരുന്നു. നമ്മുടെ സ്രോതസ്സിലേക്ക് പോകുന്നു എന്നുത്തരം പറഞ്ഞു. അവർ എന്റെ പാട്ടിന് എന്തെ വീട്ട്, അവരുടെ വഴിക്കുപോയി. അരമണിക്കൂർ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ അവരുടെ നേതാവ് രണ്ടു പർവ്വതവാസികളുമായി എൻ്റെടുത്തെത്തി, ഒരു വശത്തിൽ വന്നു. അവരുടെയെല്ലാം പ്രതിനിധികളായാണ് ഇവർ എത്തിയിരിക്കുന്നത്. അവരുടെ കടിലുകളിലേക്ക് ക്ഷണിക്കുകയാണ് ഉദ്ദേശ്യം. പക്ഷേ, ഞാനവരുടെ ക്ഷണം സ്വീകരിച്ചില്ല. അവരെല്ലാം വിഗ്രഹാരാധകരായിരുന്നതാണ് കാരണം. എന്റെ സമീപം തീ കൂട്ടുവാൻ കൂട്ടുകാരോടു നേതാവ് നിശ്ശേഷിച്ചു. രാത്രി മുഴുവൻ എനിക്ക് കാവൽ നില്ക്കാനും പറഞ്ഞു. ഭക്ഷണത്തെപ്പറ്റി ചോദിച്ചപ്പോൾ പാലു മാത്രമേ കടിക്കാറുള്ളൂ എന്ന് പറഞ്ഞു. ദയാവാനായ അദ്ദേഹം എന്റെ കമണ്ഡലു വാങ്ങിക്കൊണ്ടു ചെന്നു സ്വന്തം വീട്ടിൽ നിന്ന് നിറയെ പാൽ കൊണ്ടുവന്നു. ഞാൻ അതിൽ അല്പം കുടിച്ചു. ജാഗ്രതയായിരിക്കാൻ കാവൽക്കാരെ ഉപദേശിച്ചു, അയാൾ പോയി. അന്നുരാത്രി ഗാഢനിദ്രയിലാണു ഞാൻ സൂര്യോദയം വരെ ഉറങ്ങി. ഉണർന്ന് പ്രഭാതകർമ്മങ്ങൾക്കു ശേഷം യാത്ര തുടന്നു.

ഇങ്ങനെ നമ്മുടേതടത്തിൽ മൂന്നു വർഷം സഞ്ചരിച്ചു അനേകം മഹാത്മാക്കളുമായി സത്സംഗം ചെയ്തു. തത്ഫലമായി നമ്മുടേ സ്രോതസ്സിൽ നിന്നു മടങ്ങി വിശേഷ വിദ്യാപ്രാപ്തിക്കായി മറ്റുയിലേക്കു പോയി.

1917—18. മറ്റുയിൽ നല്ലവനായ ഒരു സന്ന്യാസിയെ എനിക്ക് ഗുരുവായി ലഭിച്ചു. വിരജാനന്ദസ്വാമിയെന്നായിരുന്നു പേരു്. അദ്ദേഹം അൽവറിൽ നിന്നു വന്നതാണ്. അന്നദ്ദേഹത്തിനു് 81 വയസ്സുണ്ടു്. വേദങ്ങൾ മുതൽ എല്ലാ ആർഷ

ശാസ്ത്രങ്ങളിലും പ്രഗല്ഭൻ. അന്ധനും വയററിൽ എപ്പോഴും ധൂപം വെക്കുന്ന ഉപദ്രവക്കാരനായിരുന്നു. കൗമുദി, ശേഖരം തുടങ്ങിയ ആധുനിക ഗ്രന്ഥങ്ങളെ തിരസ്സുനീച്ചിരുന്ന അദ്ദേഹം അഗവതാദി പുരാണങ്ങളെയും തള്ളിപ്പറഞ്ഞുപോന്നു എല്ലാ ആർഷഗ്രന്ഥങ്ങളോടും അത്യന്തം ഭക്തി ഉണ്ടായിരുന്നു. അദ്ദേഹവുമായി പരിചയപ്പെട്ടപ്പോൾ 'മൂന്നു വഷം മതി വ്യാകരണത്തിന്' എന്നു പറഞ്ഞതുകേട്ട് അദ്ദേഹത്തിൽ നിന്നു പഠിക്കാൻ തീരുമാനിച്ചു.

അമർലാൽ എന്നൊരു നല്ല മനുഷ്യൻ മധുരയിലുണ്ടായിരുന്നു എന്റെ പഠനകാലത്തു് അദ്ദേഹം ചെയ്ത ഉപകാരങ്ങൾ തോന്നാൻ കഴിഞ്ഞു. മറക്കുകയില്ല. പുസ്തകങ്ങൾ ഉപകരണങ്ങൾ ഭക്ഷണം മുതലായവയുടെയെല്ലാം ഉത്തമ ഏർപ്പാടുകളാലും ചെയ്തു തന്നു. വെളിച്ചമില്ലാത്തതും അദ്ദേഹത്തിന് ഭക്ഷണം കഴിക്കാൻ പോകേണ്ടപ്പോൾ എനിക്ക് ഭക്ഷണം തയ്യാറാക്കി തന്നശേഷമേ പോകൂ. വളരെ ഉദാരചിത്തനായിരുന്നു അദ്ദേഹം. 1919 വരെ (ക്രി: 1862) ഞാൻ മധുരയിൽ കഴിഞ്ഞു.

1920 - 21. വിദ്യാധ്യയനത്തിനു ശേഷം ഞാൻ 2 വഷം ആഗ്രയിൽ പാർത്തു. അവിടെ നവീനഗ്രന്ഥങ്ങളും ഋഷിമുനിമാരുടെ പ്രാചീന ഗ്രന്ഥങ്ങളും ലഭിച്ചു. അവ വായിച്ചു പഠിച്ചു. യഥാസമയം എഴുത്തുമുഖേനയോ നേരിൽ കണ്ടോ സ്വാമിജിയിൽ നിന്ന് സംശയനിവാരണം വരുത്തിക്കൊണ്ടിരുന്നു. അവിടെ നിന്ന് ഗ്വാളിയറിൽ എത്തി അല്പം വൈഷ്ണവ മതവണ്ഡനം ആരംഭിച്ചു. അവിടെയും കിട്ടിയ പുസ്തകങ്ങളെല്ലാം വായിച്ചു. അന്നും സ്വാമിജിക്ക് കത്തെഴുതുമായിരുന്നു. ഗ്വാളിയറിൽ മാധവ അനുത്തമാചാര്യർ എന്നൊരു പണ്ഡിതൻ ഉണ്ടായിരുന്നു. വാദപ്രതിവാദം നടക്കുമ്പോൾ ഒരാൾ വന്ന് എല്ലാം കുറിച്ചെടുക്കുമായിരുന്നു. എപ്പോഴെങ്കിലും വല്ല തെറ്റും എന്റെ വായിൽ നിന്നു വീണാൽ ഉടനേ പിടികൂടും. അങ്ങാരാണെന്ന് പലപ്പോഴും ഞാൻ ചോദിച്ചിട്ടുണ്ട്. താനൊരു വെറും ഗുഹസ്തനാണെന്നു

ഉത്തരം പറഞ്ഞിട്ടുള്ള ഒരു ദിവസം 'വൈഷ്ണവർ ഇടുന്ന നീണ്ട ഗോപി' യെപ്പറ്റി ചർച്ച നടക്കുകയായിരുന്നു. "നീളൻ ഗോപി നെറിക്കിട്ടാൽ സ്വർഗ്ഗം കിട്ടുമെങ്കിൽ മുഖം മുഴുവനും വല്ലതും വരച്ചാൽ സ്വർഗ്ഗത്തിലും കേമമായതു വല്ലതും കിട്ടും" എന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞു. ഇതു കേട്ട് അദ്ദേഹം വല്ലാതെ ക്രോധനായി, എഴുന്നേറ്റുപോയി. അന്വേഷിച്ചപ്പോഴാണ്, അത് അനുത്തമാചാര്യരാണെന്നു മനസ്സിലായത്.

ഗാളിയറിൽ നിന്ന് ഞാൻ കരളയിലേക്കു പോയി. അവിടെ ഒരു കബീർപന്ഥിയെ കണ്ടു. അയാൾ കബീറിനെ വളരെ പുകഴ്ത്തി. ഒരു കബീറോപനിഷത്തുണ്ടെന്നും പറഞ്ഞു ഞാൻ ജയപൂരിനുപോയി. അവിടത്തെ ഹരിശ്ചന്ദ്രൻ വിദ്വാനും പണ്ഡിതനും ആയിരുന്നു. അവിടെ ഞാൻ വൈഷ്ണവമതവണ്ഡനം ചെയ്ത് ശൈവമതമണ്ഡനം നടത്തി. ജയപൂരിലെ രാമസിംഹ മഹാരാജാവ് ശൈവമതം സ്വീകരിച്ചു. ആയിരക്കണക്കിന് തദ്ദാക്ഷമാലകൾ ഞാൻ തന്നെ വിതരണം ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. അത്രയ്ക്കായിരുന്നു ശൈവമത പ്രചാരം. ആനന്ദം കതിരയ്ക്കും വരെ തദ്ദാക്ഷമാല ഉണ്ടായി!

ജയപൂരിൽ നിന്ന് പുഷ്കരത്തിലേക്കും പിന്നെ അജമീറിലേക്കും പോയി. അജമീറിൽ ചെന്നു ശൈവമതവണ്ഡനവും ആരംഭിച്ചു. ആ സമയം ജയപൂരിലെ മഹാരാജാവ് ലാട് മഹാത്മാവിനെ കാണാൻ ആഗ്രഹിച്ചു പോകുകയായിരുന്നു. വൃന്ദാവനത്തിൽ രംഗാചാര്യനെന്നു പേരുള്ള ഒരു പണ്ഡിതൻ ഉണ്ടായിരുന്നു. അയാളോട് വാദപ്രതിവാദം നടത്താൻ രാജാവ് എന്നിങ്ങനെയുണ്ടു. ഞാൻ ജയപൂരിൽ ചെന്നു. ശൈവമതവണ്ഡനവും ഞാൻ തുടങ്ങിയെന്നു കേട്ട് അദ്ദേഹം അസന്തുഷ്ടനായി. ജയപൂരിൽ നിന്ന് മധുരയിലെത്തി സ്വാമിജിയോട് സംശയനിവാരണങ്ങൾ വരുത്തിയിട്ട് ഹരിദാറിലേക്കു പോയി.

'പാവണ്ഡമർത്ഥൻ' എന്നെഴുതിയ കൊടി എന്റെ കടിലിൽ സ്ഥാപിച്ചു. അവിടെയും വളരെ വാദവിവാദങ്ങൾ നടന്നു.

പിന്നെ, ഈ ലോകത്തിനോടെല്ലാം എതിരിട്ട് എന്തു നേടാനാണെന്ന ചിന്തയായി. ഗൃഹസ്ഥനാക്കൊരും കൂടുതൽ പുസ്തകം മുതലായ സാധനങ്ങൾ ചുമന്നു നടന്നിട്ട് എന്തു പ്രയോജനമെന്നു തോന്നി. ഇതുകാരണം ഞാൻ സർവ്വത്യാഗം ചെയ്തു. കൗപീനമാത്രധാരിയായി.

അന്നു് ശരീരം മുഴുവൻ ഭസ്മം പൂശാൻ തുടങ്ങിയതു് കഴിഞ്ഞ വർഷം (1931) ബോംബെയിൽ വരുംവരെ തുടന്നു. റയിൽയാത്ര ചെയ്യുമ്പോൾ വസ്ത്രം ധരിക്കുമായിരുന്നു.

ഹരിദാരിൽ ആരംഭിച്ച മൗനവ്രതം അധികം നീണ്ടില്ല. വളരെപ്പേർക്കു് എന്നെ അറിയാമായിരുന്നു. ഒരു ദിവസം എന്റെ പണ്ണികുടീരത്തിനു മുൻപിൽ വന്നു് ഒരുവൻ, 'നിഗമ കല്പതരോര'ഗലിതംഫലമു് - ഭാഗവതത്തെക്കാൾ കേമമല്ല വേദം, മോശമാണു്' എന്നു പറഞ്ഞു. ഇതെനിക്ക് സഹിക്കാവുന്നതിൽ കൂടുതലായിരുന്നു. മൗനവ്രതം ഭഞ്ജിച്ചു് ഭാഗവതം വണ്ഡനം തുടങ്ങി.

1925-പിന്നെ എന്റെ ചിന്ത വേറെയായി. ഈശ്വരകൃപയാൽ അല്പസാല്പം അറിവുകിട്ടിയതു് എല്ലാ മനുഷ്യർക്കും നല്കണം. ഇങ്ങനെ നിശ്ചയിച്ചു് ഫുഖാബാദിലെത്തി. രാമഗന്ധിലേക്കു പോയി. അവിടെ വാദപ്രതിവാദം തുടങ്ങി അവിടെ മൂന്നാലു ശാസ്ത്ര മാർ ഒരുമിച്ചു് പറയുമ്പോൾ ഞാൻ കോലാഹലം. എന്നു പറയും. അതുകൊണ്ടു് അവിടത്തെ ആളുകൾ ഇപ്പോഴും എന്നെ വിളിക്കുന്നതു് കോലാഹലസ്വാമി എന്നാണു്. അവിടെ വച്ചു് ചക്രാകീർത്തിൽ പെട്ട പത്തു പേർ എന്നെ വധിക്കാൻ വന്നു. വളരെ ടാട്പെട്ടു് അവരിൽ നിന്നു് രക്ഷപെട്ടു് ഫുഖാബാദിൽ നിന്നു് കാൺപൂരിലും അവിടെ നിന്നു് പ്രയാഗിലും എത്തി. പ്രയാഗിൽ എന്നെ വധിക്കാനാളുകൾ കൂടിയെങ്കിലും മായവപ്രസാദു് എന്നൊരു നല്ല മനുഷ്യൻ എന്നെ രക്ഷിച്ചു. ഈ മായവപ്രസാദു് ക്രിസ്ത്യാനിയാകാൻ തയ്യാറായിരിക്കുകയായിരുന്നു. അദ്ദേഹം ആഹ്ലാദത്തോടെ തന്നിട്ടു് മതിപ്പുണ്ടാക്കണം, അല്ലെങ്കിൽ ഞാൻ

ക്രിസ്തുമതം സ്വീകരിക്കും'' എന്ന് എല്ലാ പണ്ഡിതന്മാർക്കും അറിയിപ്പു കൊടുത്തു. ഞാൻ അദ്ദേഹത്തെ ആശ്ചര്യത്തോടെ മതിപ്പെടുത്താൻ കഴിയാതെ, ക്രിസ്ത്യാനിയാകുന്നതിൽ നിന്നു രക്ഷിച്ചു.

1926 - പ്രയാഗിൽ നിന്ന് രാമനഗറിൽ എത്തി. രാമനഗറിലെ രാജാവ് പറഞ്ഞതനുസരിച്ച് കാശിയിലെ പണ്ഡിതന്മാരോട് വാദപ്രതിവാദത്തിൽ ഏപ്പെട്ടു. ഇതിൽ 'പ്രതിമ' എന്ന പദം വേദത്തിലുണ്ടോ എന്ന വിഷയമാണ് ചർച്ചയ്ക്കുണ്ടായത്. പ്രതിമ എന്ന പദം വേദത്തിലുണ്ട്, അതിനർത്ഥം 'അളവ്' (മാപം) എന്നാണെന്ന് ഞാൻ സിദ്ധിപ്പെടുത്തി. ആ ശാസ്ത്രാനുസൃതം അച്ചടിപ്പിച്ച് പ്രസിദ്ധം ചെയ്തു. അത് ഏവരും വായിച്ചു നേക്കേണ്ടതാണ്. ഇതിഹാസമെന്നതിന് ബ്രാഹ്മണമെന്ന അർത്ഥമെടുക്കണം എന്നുകൂടി അവിടെ വാദമുണ്ടായി.

1929 - കഴിഞ്ഞവർഷം ഭാദ്രപദമാസത്തിൽ കാശിയിൽ എത്തി. ഇതുവരെ നാലുതവണ കാശിയിൽ വന്നു. അപ്പോഴെല്ലാം ''വേദത്തിൽ ആരാനം വിഗ്രഹാരാധന കണ്ടെത്തിയെങ്കിൽ കൊണ്ടുവരൂ'' എന്ന വിജ്ഞാപനം ഞാൻ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിയിരുന്നു. പക്ഷേ ആരും പ്രതികരിച്ചില്ല. ഇങ്ങനെ ഉത്തരഭാരതത്തിലെല്ലായിടത്തും ഞാൻ സഞ്ചരിച്ചു. ഇപ്പോൾ രണ്ടുവർഷമായി കല്ക്കത്ത, ലഖ്നൗ, പ്രയാഗ, കാൺപൂർ, ജബൽപൂർ, മുതലായിടങ്ങളിൽ അനേകം ജനങ്ങൾക്ക് ഞാൻ ധർമ്മപദേശം ചെയ്തു. ഫറൂഖ്‌ബാദ്, കാശി, തുടങ്ങിയ സ്ഥലങ്ങളിൽ ആശ്ചര്യവിദ്യാഭ്യാസത്തിന് പാഠശാലകൾ സ്ഥാപിച്ചു. അവയിൽ അധ്യാപകരുടെ ക്ഷുദ്ര നിമിത്തം, ഉണ്ടാകേണ്ടത്രയും പ്രയോജനം ഉണ്ടായില്ല.

കഴിഞ്ഞകൊല്ലം ബോംബെയിൽ എത്തി. ഗോസായി മഹരാജിന്റെ പക്ഷത്തെ പലതരത്തിലും ഖണ്ഡനം ചെയ്തുകയും ആയുസ്സുമാറ്റം സ്ഥാപിക്കുകയും ചെയ്തു.

1931-ബോംബെയിൽ നിന്ന് അഹമ്മദബാദ്, അവിടെ നിന്ന് രാജ്കോട് എന്നിവിടങ്ങളിൽ ചെന്നു് കുറച്ചു നാൾ

ധർമ്മപ്രചാരണം ചെയ്തു. ഇപ്പോൾ 2 മാസമായി നിങ്ങളുടെ ഈ നഗരത്തിൽ (പുണ്യ) പാർക്കുന്നു. ഇപ്പോൾ ഏകദേശം 49 - 50 വയസ്സായി. ഇതാണെന്റെ പൂർവ്വചരിത്രം. ആത്മധർമ്മത്തിന്റെ ഉന്നതിക്ക് എന്നേപ്പോലെ അനേകം ധർമ്മപദേശകർ ഈ ദേശത്തുണ്ടാകണം. ഒരാൾ വിചാരിച്ചാൽ നടക്കുന്ന കാര്യമല്ലിത്. എന്നാലും, എന്റെ ബുദ്ധിക്ക് കഴിവിന്മുമ്പെത്താൻ ഞാനെടുത്ത പ്രതപ്തി പാലിക്ക് എന്നാണ് എന്റെ സങ്കല്പം. ആയുസമാജം എല്ലായിടത്തും സ്ഥാപിതമാകണം. വിഗ്രഹാരാധനയും മറ്റു ദുഷ്ടാചാരങ്ങളും ഇല്ലാതായി വേദശാസ്ത്രങ്ങളുടെ സത്യാത്മം പ്രകാശിതമാകണം. അതിനനുസരിച്ചായ ആചാരങ്ങളിൽ ദേശത്തിന് ഉന്നതിയുണ്ടാകണം. ഇതാണെന്റെ ഈശ്വരപ്രാർത്ഥന. നിങ്ങളുടെ യെല്ലാം സഹായത്താൽ എന്റെ ഈ മനസ്സ് തുറന്ന പ്രാർത്ഥന സിദ്ധമാകുമെന്നാശിക്കുന്നു.

ചെയ്യാനാഗ്രഹിക്കുന്ന ഉപകാരം നിശ്ചയമായും മരണം വരെ കഴിയുന്നത്ര ചെയ്യും. ജന്മാന്തരങ്ങളിലും.

— ഓം ശിവ —